

RAPPORT

AARØ **STRATEGISK-FYSISK** **UDVIKLINGSPLAN**

Vision, tiltagskatalog, potentialer, detailplanlægning og
rækkefølgeplaner

Haderslev
Kommune

DANSK
KYST & NATUR
TURISME

Den Europæiske Landbrugsfond
for Udvikling af Landdistrikterne:
Europa investerer i landdistrikterne

STRATEGISK-FYSISK UDVIKLINGSPLAN, AARØ

Den strategisk-fysiske udviklingsplan for Aarø er udarbejdet for Haderslev Kommune og Dansk Kyst- og Naturturisme og har modtaget bidrag fra LAG Småøerne. Udviklingsplanen er udarbejdet af LABLAND, ORANGE elevator og COWI.

Billeder og illustrationer må ikke bruges uden forudgående aftale med Haderslev Kommune, Dansk Kyst- og Naturturisme eller LABLAND.

Projektet er udarbejdet med støtte under Landdistriktsprogrammet

POLITISK FORORD

Aarø har gennemgået en stor udvikling de sidste ti år, i høj grad drevet af lokale initiativrige kræfter. Den udvikling vil vi gerne bakke op om, for at sikre et samlet ø-samfund i balance, hvor vækst i erhvervslivet, stigende bosætning og øget turisme udvikles enstemmigt.

Foruden det stærke lokalsamfund er naturen øens unikke potentiale. En tredjedel af øens areal udgøres af beskyttet natur, herunder Store og Lille Korsø, Aarø Kalv samt spredte områder af skov. Planens tiltag sigter at styrke og højne mængden af beskyttet natur under visionen om Aarø Naturø.

Med udgangspunkt i netop naturen som Aarøs særligt stedbundne kvalitet og store udviklingspotentiale, har planen til formål at fremme og styrke øens udvikling til en bæredygtig turismedestination med øget helårsbeskæftigelse i balance med lokalsamfundet.

Den strategisk-fysiske udviklingsplan er igangsat af Haderslev Kommune og Dansk Kyst- og Naturturisme, med bidrag fra LAG Småøerne. Udviklingsplanen har gennem processen været fulgt af en tværgående projektgruppe samt en styregruppe, der desuden tæller medlemmer fra Aarø Beboerforening, Haderslev Erhvervsråd og Destination Sønderjylland. En styregruppe som fortsat er vigtige samarbejdspartnere når udviklingsplanens tiltag stykvist realiseres.

Beboere, aktører og erhvervsdrivende fra både ø og fastland har flere gange gennem processen været inviteret til at give input og følge arbejdet. Senest med en ø-vandring på en mild aprilaften, hvor en lang slange af Aarøs beboere og aktører sammen med repræsentanter fra Vækst- og Udviklingsudvalget bugtede sig gennem øens naturarealer, for at danne sig en fornemmelse af fremtidens Aarø.

Samarbejdet om den strategisk-fysiske udviklingsplan har afdækket en bred vifte af aktører – en viden, der er vigtig, når vi i forbindelse med realisering af de enkelte tiltag igen skal i dialog. Den strategisk-fysiske udviklingsplan er, i kraft af sit strategiske sigte, en dynamisk plan, der er robust overfor fremtidige situationer på øen. Den vil derfor løbende kunne videreudvikles og opdateres, så den imødekommer og afspejler de aktuelle behov med nye tiltag og investeringer. Udviklingsplanens vision og strategi ligger i tråd med den øvrige udvikling i Haderslev Kommune, hvor blandt andet "Kultur og turisme" er et strategisk fokusområde, fordi vi vil være en stærk destination med afsæt i stedbundne kvaliteter.

Vi glæder os til at følge det videre arbejde og til at se de færdige resultater i de kommende år.

// Vækst- og Udviklingsudvalget, Haderslev Kommune.

INDHOLD

OVERSIGT

INTRODUKTION	6
Formål	9
Strategisk-fysisk udviklingsplan	10
Organisation og proces	12
Kortlægning og analyse	15
VISIONEN	16
Fremtidsbilledet	18
Aarø – dansk ø med gigantisk klima- og naturpotentiale	20
Bæredygtig udvikling af Aarø	22
Planens struktur	24
Strategiske indsatsområder	26
TILTAGSKATALOG	28
Oversigt	30
POTENTIALER	58
Udviklingspotentialer	60
Målgrupper	61
Udpegninger	62
Arealudlæg	64
DETAILPLANLÆGNING	66
Havnen	70
Naturnære oplevelser	79
Nye stinetværk	87
RÆKKEFØLGEPLANER	96
Rækkefølgeplan som værktøj	99
Erhvervsmæssige indsatser	100
Anlægsprojekter	104
De næste skridt	113

INTRODUKTION

INTRODUKTION

FORMÅL

I 2022 igangsatte Haderslev Kommune og Dansk Kyst- og Naturturisme, med bidrag fra LAG Småøerne, udarbejdelsen af en strategisk-fysisk udviklingsplan for Aarø. Udviklingen skal sikre et samlet ø-samfund i balance, hvor vækst i erhvervslivet, stigende bosætning og øget turisme udvikles enstemmigt.

Det langsigtede formål med den strategisk-fysiske udviklingsplan for Aarø er at sikre en bæredygtig turismeudvikling og øget helårsbeskæftigelse, der samlet set skal medføre en positiv udvikling i den demografiske udvikling og øge bosætningen på øen. Den strategisk-fysiske udviklingsplan skal sætte en tydelig og fælles retning mod denne udvikling. For at opnå det formål skal udviklingen ske med afsæt i øens potentialer, og hermed skal investeringer fra offentlige og private sammentænkes og ske i turismeinfrastruktur, nye oplevelser og overnatningskapacitet, der understøtter øens udviklingspotentiale.

Udviklingen har været - og er - i høj grad drevet af lokale initiativrige kræfter. Den strategisk-fysiske udviklingsplan skal være med til at sætte yderligere skub i den udvikling og samtidig styrke det lokale ø-samfund. Derfor skal den strategisk-fysiske udviklingsplan forankres i lokal-samfundet og sikres et bredt ejerskab, så lokale kræfter fortsat er drivkræfterne bag udviklingen.

Den strategisk-fysiske udviklingsplan for Aarø skal sætte retningen for:

- En bæredygtig og attraktiv vækst og udvikling af Aarø som helårsturismdestination, der tiltrækker gæster året rundt.
- Hvordan klimaløsninger kan skabe rekreativ og turismemæssig værdi.
- Et fysisk kvalitetsløft af Aarø by og havn, inkl. en forbedret rekreativ infrastruktur og grøn mobilitet med henblik på at øge det økonomiske incitament til at investere i Aarø og skabe flere helårsarbejdspladser.
- Udvidet overnatningskapacitet og udvikling af konkrete steder, der har væsentlig værdi og potentiale.
- Samspillet med fastlandet/Aarøsund og de potentialer, der ligger i at styrke sammenhængen.

OVERSIGTSKORT

Aarø er placeret i Lillebælt i Sønderjylland. Med kort afstand til fastlandet, flere sønderjyske byer og Tyskland er markedsgrundlaget for Aarø stort.

INTRODUKTION

STRATEGISK-FYSISK UDVIKLINGSPLAN

En strategisk-fysisk udviklingsplan sætter en fælles retning, der skal understøtte en positiv udvikling indenfor et geografisk afgrænset område. Planen skal omsætte visioner og mål til strategiske indsatser samt konkrete fysiske og organisatoriske tiltag. Som et styringsredskab er planen med til at prioritere tiltag gennem åbningstræk og hermed synliggøre hvilke investeringer, der bør tilsigtes for at sikre den ønskede udvikling.

En strategisk-fysisk udviklingsplan placerer sig mellem kommuneplanen og lokalplaner, men er ikke en del af det danske plansystem. Den er til gengæld både strategisk og mere konkret/fysisk. Udviklingsplanen kan pege ind i kommunens videre turismeudvikling gennem planstrategier og kommuneplaner, og danne grundlag for udarbejdelse af lokalplaner i kraft af konkrete arealudpegninger og disponeringer.

STRATEGISK-FYSISK UDVIKLINGSPLAN, AARØ

Den strategisk-fysiske udviklingsplan for Aarø udtrykker en fælles ambition om udvikling af øen frem mod 2030. Visionen underbygges af seks udviklingsprincipper der sammen med visionen danner afsættet for fem strategiske indsatsområder. Disse konkretiseres i en række til-

tag, der i sidste ende skal være med til at opfylde målsætningen for øens udvikling.

Den fastsatte tidshorisont til 2030 skal være med til at sikre, at prioriterede tiltag, som åbningstræk, igangsættes, så ambitionerne bliver indfriet, og målsætninger nået. Tidshorisonten er dermed et udtryk for et konkret målbart pejlemærke.

Samtidig er den strategisk-fysiske udviklingsplan, i kraft af sit strategiske sigte, en dynamisk plan, der er robust overfor fremtidige situationer på øen. Den vil derfor løbende kunne videreudvikles og opdateres, så den imødekommer og afspejler de aktuelle behov med nye tiltag og investeringer.

GRUNDLAG

Kortlægningen og analysen i den strategisk-fysiske udviklingsplan for Aarø er tilvejebragt gennem dataindsamling af både kvalitativ og kvantitativ karakter. Kvantitativt data og digitale kort er sammenholdt med kvalitative data, der er indhentet gennem besigtigelser, interviews og inddragende processer. Desuden er der foretaget analyse af udviklingstendenser og efterspørgsler i markedet. Endelig danner flere strategier, planer, rapporter og baggrundsdokumenter grundlag for kortlægningen og analysen.

Strategier, planer, rapporter og baggrundsdokumenter

NATIONALT

- National strategi for bæredygtig vækst i turisme, Erhvervsministeriet, 2022
- Fremsyn, Udsyn, Hensyn, Dansk Kyst- og Naturturisme, 2022
- Ø-Havnen: En havnerapport for småøerne, LAG småøerne, 2021

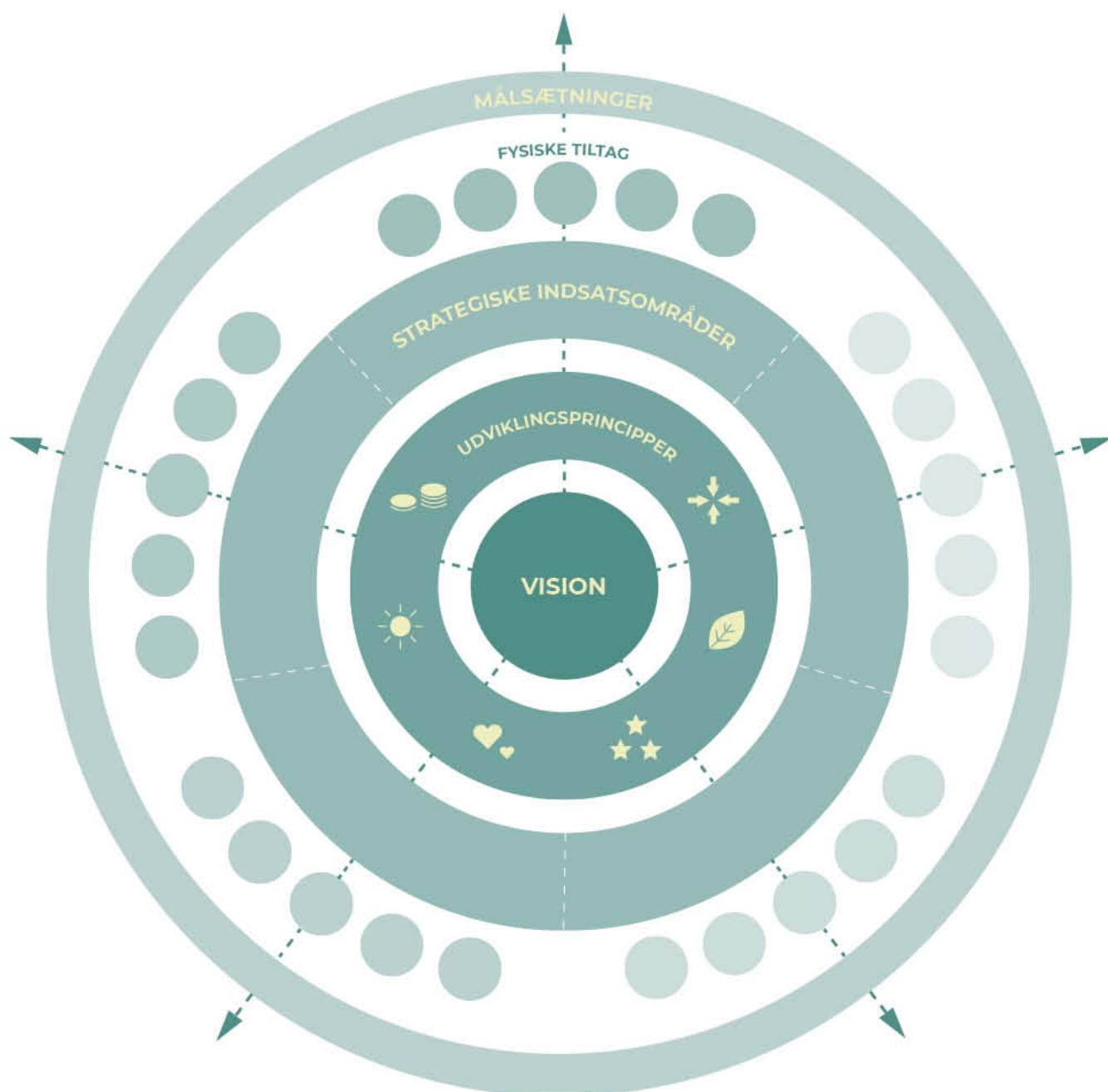
KOMMUNE

- Haderslev Kommuneplan, 2021 - 2033
- Erhverv i vækst, Erhvervspolitik, Haderslev Kommune, 2023 - 2026
- Natura 2000-plan 2016 - 2021, Miljø- og Fødevareministeriet, Naturstyrelsen, 2016

AARØ

- Aarø Visionsplan, 2022
- Lavbundsprojekt for Aarø, Naturstyrelsen Sønderjylland, 2019
- Forprojekt for Aarø Havn

INTRODUKTION

ORGANISATION OG PROCES

Udviklingsplanen er organiseret gennem en styregruppe, en arbejdsgruppe og en projektgruppe. Styregruppen er repræsenteret med Haderslev Kommune, Dansk Kyst- og Naturturisme, Destination Sønderjylland, Haderslev Erhvervsråd og Aarø beboerforening.

PROCES, KORTLÆGNING OG ANALYSE

Kortlægning og analysearbejdet er forløbet fra oktober 2022 til januar 2023. I processen har der været afholdt møder i de forskellige organisatoriske lag. I november 2022 blev der afholdt to dages inddragelse på Aarø. Inddragelsen blev gennemført med 1:1 interview af kerneaktører, ø-vandringer med interessentgrupper og repræsentanter fra kommunens forvaltninger samt et åbent borgermøde.

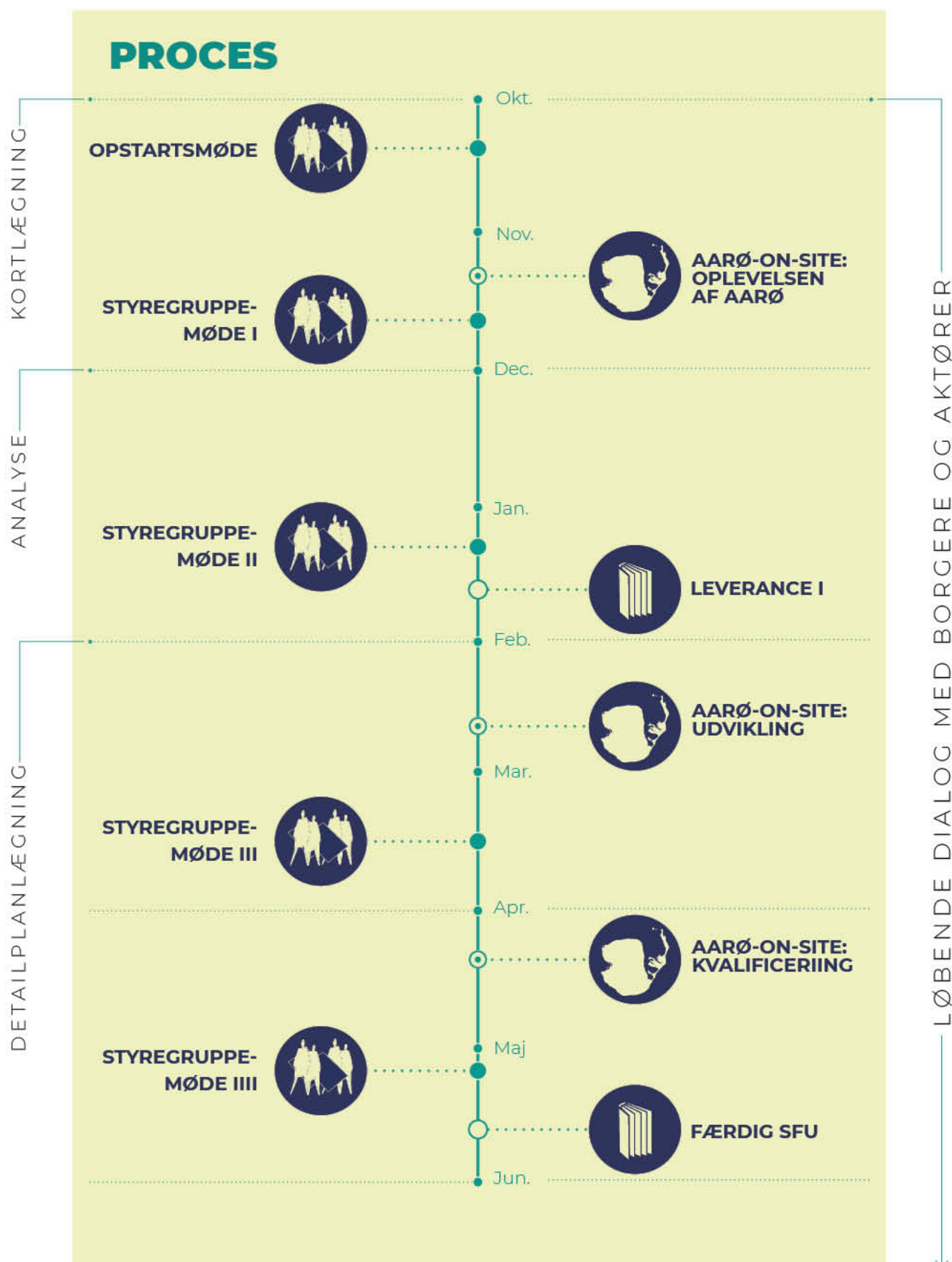
Styregruppen for den strategisk-fysiske udviklingsplan for Aarø:

- **Lene Lindberg Markussen**
Afdelingsleder af Plan, Haderslev Kommune
- **Kasper Mikaelson**
Afdelingsleder i Trafik, anlæg og ejendomme, Haderslev Kommune
- **Svend Aage Hansen**
Udpeget repræsentant for Aarø Beboerforening
- **Jacob Knudsen**
Bestyrelsesmedlem, Haderslev Erhvervsråd
- **Karsten Justesen**
Direktør, Destination Sønderjylland
- **Maria Aaen**
Projektschef, Dansk Kyst- og Naturturisme

● MØDEAKTIVITETER

○ MASKINRUMMET

⊙ INDDRAGELSE
Arbeitsgruppe
Kerneaktører

7/114
flexboliger/helårsboliger

87
fritids- og sommerhuse

Bosætning

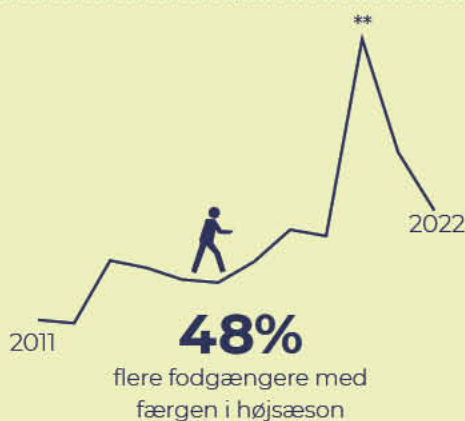
138
fastboende
77% er over 50 år

30%
færre beboere i 2020
end i 2000

Demografi

~ **80.000**
turister om året*

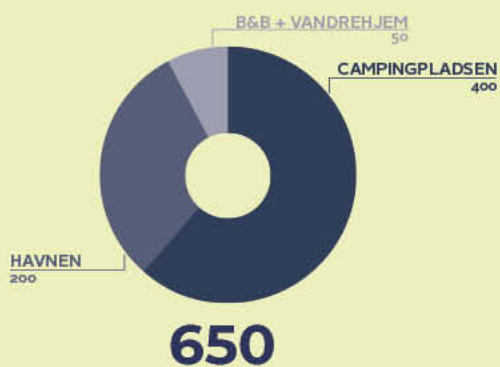

Tursime

599
fodgængere med færger
dagligt i højsæson

~ **35.000**
overnatninger om året*

Overnatningskapacitet

*estimeret antal
** 2020

INTRODUKTION

KORTLÆGNING OG ANALYSE

Diagrammerne på modstående side er et udsnit af det bilag, som udgør grundlaget for den strategisk-fysiske udviklingsplan for Aarø. Dataene giver et godt indblik i hvilke udfordringer øen døjer med, men også hvilke potentialer, der kan videreudvikles. Ved at bygge videre på disse potentialer, kan der skabes bedre forudsætninger for bosætning samtidigt med, at øen styrkes som turismested – noget der vil bidrage til at skabe et ø-samfund i balance.

Der er 138 fastboere på Aarø, men befolkningstallet er faldende, og der er 30% færre beboere end i år 2000. Børnefamilierne flytter fra øen og aldersgennemsnittet stiger. 77% af befolkningen er i dag over 50 år. I tillæg er antal sommerhuse højt i forhold til antal fastboere, og siden 2013 er der sket en forøgelse af antal sommerhuse på 40%.

Samtidigt er turismetrykket markant i højsæsonen, og kapaciteten på øen svarer ikke til antallet af besøgende. Dog er der en god færgeforbindelse mellem Aarø og fastlandet, og turen tager blot 7-8 min og går en gang i timen. Antallet af gående med færgen er steget 48%, mens antallet af bilister er steget med 27% de sidste 10 år.

Særligt Aarø's lokale fødevarerproduktion er i udvikling, og der er god mulighed for at spise ude i højsæsonen. Derimod oplever øens virksomheder vanskeligheder i lavsæsonen, hvor deres forretningsgrundlag indsnævres væsentligt. Dette forstærkes af manglende udbud og variation af overnatningsmuligheder. I dag har øen ca. 650 sengepladser hvoraf 400 udgøres af campingpladsen og 200 i lystbådehavnen.

KORTLÆGNING OG ANALYSE

Læs meget mere om analyserne bag denne plan i bilagspublikationen 'Aarø strategisk-fysisk udviklingsplan - Kortlægning og Analyse'.

VISIONEN

VISIONEN

AARØ – DANSK Ø MED GIGANTISK KLIMA- OG NATURPOTENTIALE

Langt tilbage i tid var udformningen af Aarø ikke det, som man oplever i dag. Store områder af den nordlige del af Aarø blev i 1940 stiftet som et indvindingslav, hvor man drænende vand fra vådområderne og pumpede vandet ud i havet, og derved fik landbrugsarealer, der kunne driftes. Men allerede i 1864 blev der etableret et øst-vestgående dige på den nordlige del af øen for at beskytte mod oversvømmelser. Før alle disse store anstrengelser for at beskytte sig mod havet samt dræne og skabe landbrugsarealer, der skulle brødføde folket, viser gamle kort at området var et delta med store våd- og brakvandsområder i direkte kontakt med havet. Et område der har rummet en mangfoldig og varieret natur.

Naturstyrelsen, som er ansvarlig myndighed, har de seneste år arbejdet for at realisere et klima-lavbundsprojekt. Projektets overordnede formål er en reduktion af udledning af drivhusgasser fra kulstofrige lavbundsjorder ved ophør af dyrkning og sløjfning af dræn og grøfter, hvorefter der vil være naturlige hydrauliske forhold i projektområdet. De iltfattige forhold betyder, at nedbrydningen af tørv forhindres eller forsinkes, hvormed der frigives mindre eller ingen CO₂. Projektet bidrager til at fremme naturens kvalitet, sammenhæng og robusthed, ved at understøtte og forbedre §3-områder omkring projektområdet.

Det vil sige at et klima-lavbundsprojekt på Aarø er et konkret tiltag til at reducere udledningen af CO₂. Ved at lægge landbrugsarealer på Aarø tilbage til natur, som det var oprindeligt, vil der potentielt være en reduktion af CO₂-udledning

fra dette område, hvor det i dag udleder omkring 3.600 ton CO₂ til det - efter realisering af et Klima-lavbundsprojekt - vil være omkring 500 ton CO₂. Altså en markant CO₂ reduktion. Hertil kommer ligeledes reduktion af kvælstofudledning til havet, altså endnu en stor miljømæssig gevinst for havmiljøet omkring Aarø.

Et samlet projekt, der leverer konkrete miljømæssige og bæredygtige tiltag til gavn for Aarø, Haderslev Kommunes og Danmarks CO₂-regnskab, men ligeledes en unik mulighed for at informere og inspirere til, hvordan man viser handling overfor de store klimaforandringer - her ved reduktion af CO₂-udledningerne.

Et sådant klima-lavbundsprojekt bliver samtidigt en oase for naturen. Fra det i dag er landbrugsarealer i omdrift og intensiv dræning af området, vil det blive et naturlandskab, der rummer omfattende økosystemer og biotoper, der bl.a. bliver grundlag for et rigt fugleliv, en god fuglelokalitet for trækfugle, rastende fugle og ynglefugle.

Samlet skabes unik natur, som et aktivt og rekreativt klimatilpasningstiltag. Aarø bliver svaret på og konkretisering af klimatilpasning og biodiversitet. Kriser som resten af samfundet kæmper intensivt med at finde løsninger på. Aarø får et DNA, som har potentialet til både branding, inspiration og store oplevelser for skolebørn og naturelskere, samt for beboerne på Aarø, en dansk ø, der vil udskille sig ved at skabe en nutid, som viser hvordan vi sikrer en bedre fremtid for kommende generationer.

HISTORISK KORT

Aarø 1877-1920, 1:25.000

(Indeholder data fra Styrelsen for
Dataforsyning og Infrastruktur, His-
toriske Baggrundskort, januar 2023)

VISIONEN BÆREDYGTIG UDVIKLING AF AARØ

Aarø har, som mange andre danske småøer, gennemgået store forandringer. Fra at være et ø-samfund, der erhvervede sig af fiskeri og landbrug, er øen i dag en betydelig turistdestination i højsæsonen. Øens levevilkår har således ændret sig, og Aarø skal finde en ny balance for at sikre en bæredygtig udvikling.

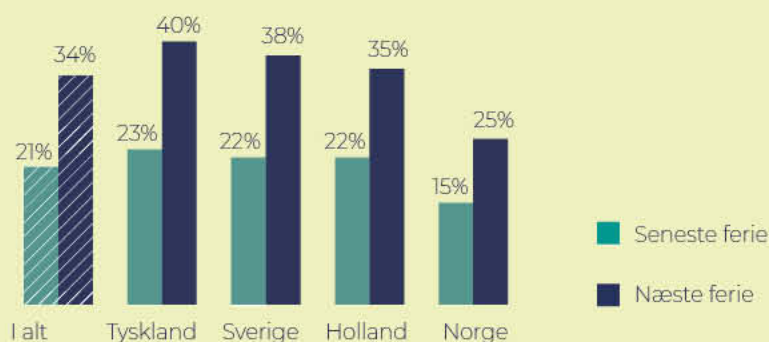
Den øgede turisme på de danske småøer har i løbet af de seneste år taget fart. Tiltrækningskraften i turismesammenhænge er stor, og småøerne er blevet et unikt brand i den danske kyst- og naturturisme. Det opleves at småøerne mangler kapacitet til at imødekomme den høje efterspørgsel, og særligt øernes potentiale for at tilgodese den øgede efterspørgsel efter bæredygtighed, grønne overnatningsformer, miljøvenlig transport mv. Et øget udbud af grønne overnatningssteder, miljøvenlige transportmuligheder og oplevelser i naturen, der samlet set retter sig mod hele året, er derfor en forudsætning for at tiltrække turister med højt forbrug, der kan bidrage til at skabe økonomisk aktivitet og herigennem sikre øens levevilkår og bæredygtige udvikling.

Naturen er oftest småøernes trækplaster. På Aarø er det dog ikke alene et trækplaster – det er

øens udviklingsgrundlag. For på trods af, at øen i dag består af store dele drænet landbrugsland, der besøges af velkendte kunde- og målgrupper for småøerne, forberedes den flade ø til et større naturgenopretningsprojekt med klimatilpasning. Omdannelsen vil øge naturomfanget og naturkvaliteten markant. Det vil gavne den miljømæssige bæredygtighed og samtidig danne grundlag for tiltrækning af andre målgrupper, der vil udvide turistsæsonen samt medføre et øget forbrug med økonomisk vækst og øget helårsbeskæftigelse til følge. Den økonomiske bæredygtighed vil således være en afledt effekt af en øget turisme. Samtidig vil det medføre, at bosætning på øen bliver mere attraktiv og herigennem en mulighed for at vende den demografiske udvikling på øen.

Væksten i turismen skal ske balanceret, og udviklingen skal være til glæde for såvel turisterne som beboerne - og understøtte den sociale bæredygtighed. Det indebærer, at den markante naturomdannelse, der er udviklingsgrundlaget, sker i samarbejde med det stærke og initiativrige ø-samfund. Den lokale opbakning er derfor en forudsætning for den samlede bæredygtige udvikling af Aarø.

Bæredygtige og miljørigtige hensyn på seneste og næste ferie

Jf. Visit Denmark

AARØ NATURØ

EN BÆREDYGTIG Ø I SÆRKLASSE

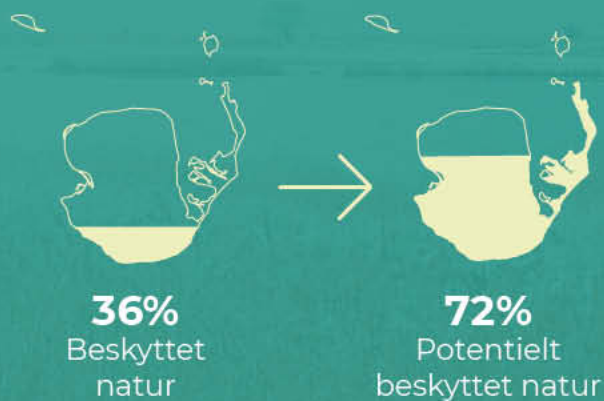
Aarø skal være en naturø i særklasse.

Den unikke kystnære natur skal være Aarøs vartegn og trækplaster som fremtrædende ø-landskab med markante og særegne oplevelser hele året rundt. Naturen skal være løftestang for udviklingen af Aarø mod et ø-samfund i balance til gavn for beboere, erhvervsaktører og turister.

FREMTIDSBILLEDET

Naturen er Aarøs potentiale. Store monokulturelle områder med landbrugsjorde centralt på øen skal genoprettes til den natur, som oprindelig var. Naturlige processer skal igen indfinde sig og skabe varige forandringer over tid, der både gør indtryk og sætter aftryk. Fortællingen om Aarø skal være entydig - en naturø i særklasse med markante og særegne naturoplevelser.

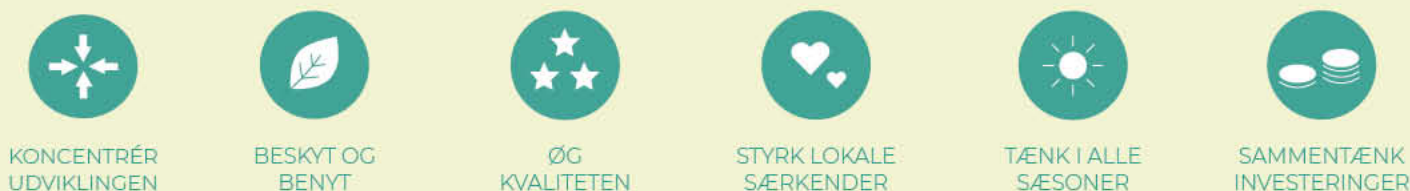

PLANENS STRUKTUR

Den strategisk-fysiske udviklingsplan opbygges efter nedenstående struktur, der illustrerer, at visionen underbygges af seks udviklingsprincipper, der sammen med visionen danner afsættet for fem strategiske indsatsområder. Indsatsområder, der konkretiseres i en række tiltag, som skal være med til at opfylde målsætningen for øens udvikling.

VISION 2030

Udviklingsprincipper

Strategiske indsatsområder

Tiltag

Målsætninger

UDVIKLINGSPRINCIPPER

De seks udviklingsprincipper er udviklet af Dansk Kyst- og Naturturisme. De er retningsgivende for en bæredygtig udvikling og udgør, sammen med visionen, grundlaget for udviklingen af Aarø.

KONCENTRER UDVIKLINGEN

Stedbundne potentialer er omdrejningspunktet for opbygning af stærke destinationer. Fokusér og koncentrer udviklingen på udvalgte steder og skab kritisk masse gennem udbygning og geografisk samling af overnatningskapacitet, oplevelser og servicefunktioner. Det værner om den uberørte natur samt styrker lokal værdiskabelse og forretningsgrundlag.

BESKYT OG BENYT

De unikke naturkvaliteter omkring kysten og det øvrige land skal bevares og beskyttes, samtidig med at naturen er tilgængelig. Styrk muligheden for at bruge naturen og dens mangfoldige kvaliteter - både roligt og aktivt.

ØG KVALITETEN

Øg kvaliteten hele vejen rundt - i bymiljøer, ved at styrke oplevelser og services samt ved et kvalitetsløft af overnatningssteder. Det skal være med til at øge forbruget og oplevelsesværdien for gæsterne - og samtidig give levende og attraktive lokalsamfund for borgerne.

STYRK LOKALE SÆRKENDER

Styrk de lokale særkender og differentier produktet fra sted til sted. Variér overnatningstilbud og oplevelsesprodukter med udgangspunkt i lokale potentialer og muligheder. Skab anledning til at besøge flere steder og lyst til at komme tilbage.

TÆNK I FLERE SÆSONER

Tænk i differentierede oplevelsesmuligheder og produkter. Det samme sted og de samme faciliteter skal anvendes i flere sæsoner og til forskellige målgrupper. Det skaber et stærkere forretningsmæssigt grundlag og en bedre anvendelse af ressourcer.

SAMMENTÆNK INVESTERINGER

Sammentænk investeringer, så offentlige og private midler går hånd i hånd, og at investeringerne kommer både borgere og turister til gavn. Myndighederne kan gå forrest ved at prioritere og investere i udvalgte områder. Det skaber sikkerhed og retning for de private investeringer - og får snebolden til at rulle.

VISIONEN STRATEGISKE INDSATSOMRÅDER

De fem strategiske indsatsområder er rammesættende for udviklingen af Aarø. Indenfor hvert indsatsområde følger en række tiltag, der omsætter strategien til konkrete projekter.

1 LANDSKAB I FORANDRING

Aarø skal profilere naturen som øens vartegn og trækplaster både gennem iscenesættelse af den eksisterende natur og med den betydelige naturgenopretning. Naturlige processer skal i højere grad danne et landskab, der er i forandring, og som gavner biodiversiteten og klimaet. Desuden styrker dette den rekreative værdi for både turister og beboere ved at øge muligheden for at kunne opleve naturen og således skabe rammer for gode naturoplevelser. Forandringerne i landskabet skal understøttes og være grundlaget for øget gennemslagskraft og positionering af Aarø som reason-to-go destination.

2 GRØN OG BLÅ MOBILITET

Sammenhænge til omkringliggende rekreativ infrastruktur og øget tilgængelighed til offentlig transport skal styrke bæredygtige adgangforhold til Aarø. Et fokus på udvidet kapacitet til blå og grønne mobilitetsformer skal minimere aftrykket af motoriserede køretøjer på øen. Sammen med en øget adgang til naturen på øen skal indsatsen samlet set styrke Aarøs profil som en bæredygtig naturø.

3 OVERNATNING I SÆRKLASSE

Kapacitetsudviklingen af overnatning skal ske med afsæt i Aarøs potentiale - naturen - og samtidig opfylde turisternes stigende ønske om bæredygtige overnatningsformer. Kapaciteten skal øges ved transformation af eksisterende bygninger, en koncentration indenfor eksisterende arealudpegninger og enkelte nye udpegninger, der skal tilbyde nye former for nænsom naturnær overnatning i særklasse. Udvidelsen skal ske i balance med Aarøs rumlighed.

4 MARKANTE FORTÆLLINGER

En samlet fortælling om markante natur- og kulturfortællinger på Aarø skal øge oplevelsesværdien og fremme viden. Tiltag i landskabet med tilknyttede rekreative faciliteter og et sammenhængende stinetværk med en høj grad af tilgængelighed skal sammen med forskellige formidlingsformer, der understøtter landskabet i forandring, få flere til at bruge og opleve naturen og kulturen hele året rundt.

5 RAMMER FOR NY ERHVERV

Erhvervsudviklingen på Aarø skal styrkes ved at øge synergi på tværs af erhvervsaktører, etablere tidssvarende faciliteter, sikre produktion af produkter samt tilbyde services, der understøtter Aarøs vartegn som naturø. Det skal skabe gunstige forhold for erhvervsaktørerne og medvirke til en øget helårsbeskæftigelse og øget bosætning - med øget varieret demografi til følge. Udviklingen af erhvervet skal ske med afsæt i øens ressourcer og med kommercielle tiltag, der koncentrerer ved havnen, som skal agere knudepunkt og modtager, der profilerer Aarø som naturø.

TILTAGSKATALOG

TILTAGSKATALOG OVERSIGT

STRATEGISKE INDSATSOMRÅDER

INDSATS 1

LANDSKAB I
FORANDRING

TILTAG

1. Etablering af rekreativt naturområde ifm. omdannelse af monokulturelt landbrug
2. Naturkræfter som naturlig forvandling af Store og Lille Korsø
3. Fornyet fugleliv i kraft af naturgenopretning

INDSATS 2

GRØN OG BLÅ
MOBILITET

TILTAG

4. Bilfri turisme og skiltning
5. Sammenhængende oplevelsesrige ø-stier
6. Forbedrede stisystemer på fastlandet
7. Udvidelse af kapaciteten i havnen

INDSATS 3

OVERNATNING I
SÆRKLASSE

TILTAG

8. Aarø shelteret - nænsom naturnær overnatning
9. Naturlejrskole
10. Natursommerhuset
11. Nyt feriecenter med naturnære overnatningstypologier
12. Udvidelse og nye campingtypologier
13. Transformation af eksisterende bygningsmasse til overnatning

INDSATS 4

FORTÆLLINGER I
Ø-LANDSKABET

TILTAG

14. Pejlemærker i landskabet
15. Naturlig integreret formidling
16. Nyt naturformidlingscenter

INDSATS 5

RAMMER FOR
NYE ERHVERV

TILTAG

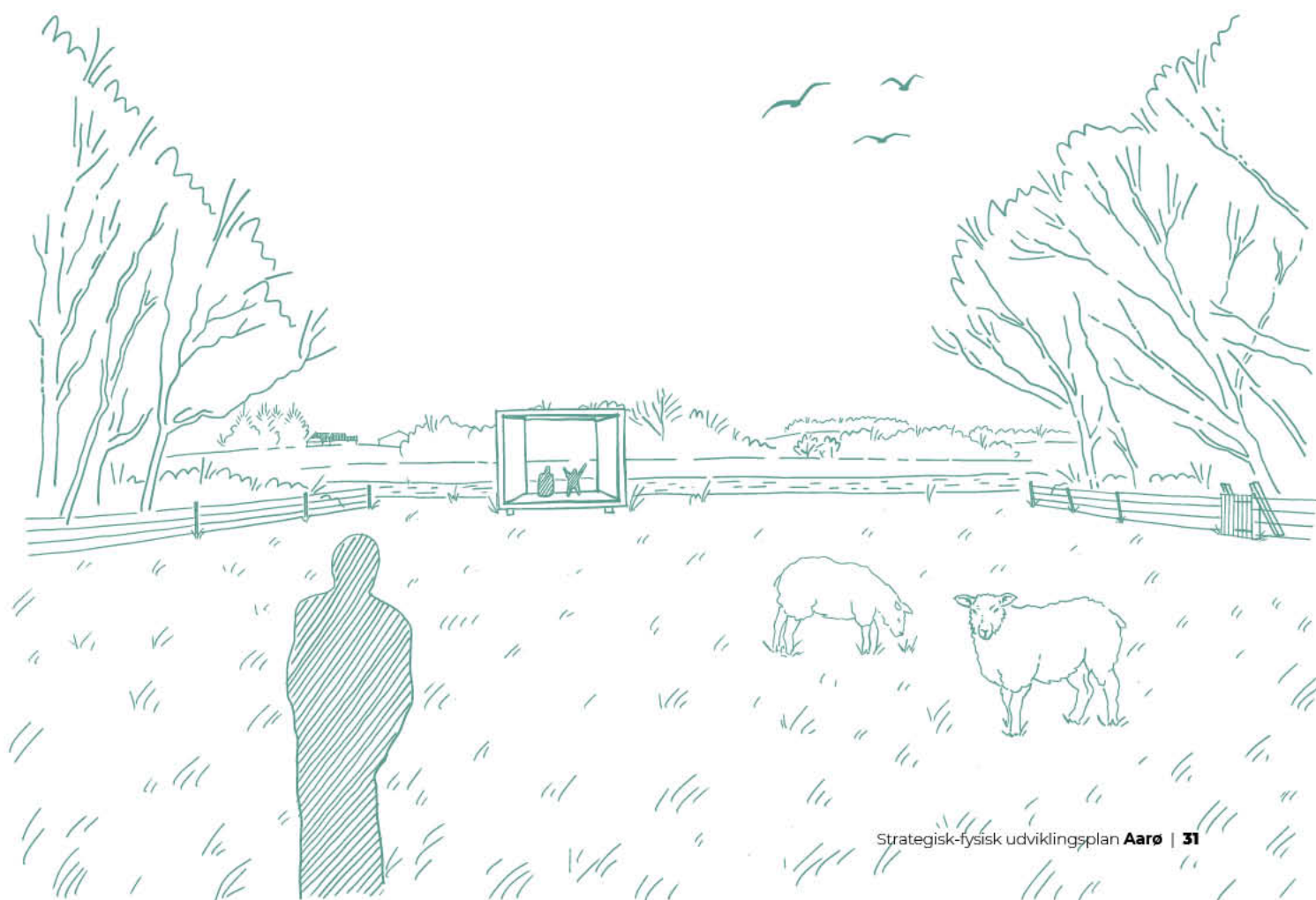
17. Aarøs nye havnehuse og knudepunkt
18. Liv i fiskehusene
19. Bosætning som grundlag for erhverv
20. Lokal råvare- og mikroproduktion
21. Service med dagligvareindkøb
22. Nye faciliteter for midlertidighed
23. Aarøs erhvervsfællesskab

TILTAG

TILTAGSKATALOG OPSLAGSVÆRK

Tiltagskataloget har til formål at udfolde de 23 tiltag, som udviklingsplanen udpeger og som er en specificering af planens fem indsatsområder. Tiltagene danner rygrad for projektets strategiske og fysiske indsatser og udgør dermed grundlaget for forslagsstillingen i de tre detailplaner samt rækkefølgeplanerne. Tiltagskataloget beskriver samtlige tiltag og fremhæver de aspekter, der er væsentlige at have fokus på, i det videre arbejde med udviklingsplanen.

Tiltagskataloget fungerer således som et opslagsværk med supplerende viden, der underbygger de valg der er truffet i de tre detailplaner, men giver også et billede af udviklingsplanens samlede strategiske indsats.

1. LANDSKAB I FORANDRING REKREATIVT NATUROMRÅDE

Naturstyrelsens klima-lavbundsprojekt bliver en vigtig del i visionen om Aarø som natur-ø men ikke et afgørende element for at planen kan lykkes. Klima-lavbundsprojektet vil medføre, at arealet af beskyttet natur på øen fordobles. Dette betyder at Aarø bliver en unik ø-destination da andelen af beskyttet natur vil udgøre 72% af øens areal. Klima-lavbundsprojektet vil føre Aarøs landskab tilbage til det udtryk som øen havde før den blev inddæmmet med diger, drænet og dyrket som landbrugsjord, hvilket vil give langt bedre forudsætninger for øens biodiversitet. Ydermere vil projektet give øen helt nye rekreative muligheder og disse nye forudsætninger kan medføre, at der tiltrækkes en række nye målgrupper, hvis

primære interesse vil være oplevelser i de unikke og mangfoldige naturområder og især fuglelivet, der vil komme.

I forbindelse med etableringen af klima-lavbundsprojektet er det vigtigt, at der fokuseres på at etablere tilstrækkelig rekreativ infrastruktur, der sikrer adgang til samt formidling af projektet. I forbindelse med det efterfølgende salg af jorden skal der sikres offentlig adgang til området.

EGÅ ENGSØ

Lignende lavbundsprojekt, som blev etableret i 2006 ved stop af kunstig dræning.

1. LANDSKAB I FORANDRING

NATURKRÆFTER SOM FORVANDLING

Aarø's landskab er under forandring og på en måde har det altid været sådan. Aarø Kalv ændrer sig konstant og øen ser, grundet dræning og landbrugsdriften, væsentlig anderledes ud i dag end den gjorde for bare 100 år siden. I mellemtiden er der også tilkommet andre parametre såsom havvandsstigninger samt flere og hyppigere stormfloder. Dette betyder at øens kystlandskab og derved nogle af øens naturområder vil ændre sig over de kommende år.

Den mest åbenlyse indvirken kan i dag findes på øens sydvestlige spids, hvor havet til tider udfordrer kystlandskabet og lige så stille skaber vej ind til Korsø ved at lave et gennembrud af stranden mellem havet og Korsø.

Dette betyder at Korsø over tid vil ændre karakter og i højere grad domineres af saltvand - en cyklus der er typisk for denne naturtype.

Visionen for Aarø er, at naturen skal få plads og lov til at være i centrum for øens udvikling. Derfor er det også vigtigt at acceptere og dyrke de forandringer som naturen selv afstedkommer frem for at bremse dem. De skal altså ses som en mulighed for udvikling fremfor en trussel. Dette skal givetvis gøres med hensyn da øens økonomiske værdier såsom bygninger og infrastruktur samtidigt skal sikres løbende, hvis/ når det bliver nødvendigt.

KORSØ ÆNDRER KARAKTER OVER TID

Havet skaber lige så stille vej ind til Korsø ved at gennembryde stranden mellem havet og Korsø

Foto: Labland

1. LANDSKAB I FORANDRING FORNYET FUGLELIV

Naturen på Aarø skal have mere plads, ikke mindst i forlængelse af at Naturstyrelsen etablerer deres klima-lavbundsprojekt. Aarø er allerede i dag beliggende i et Natura 2000 område, hvor udpegningsgrundlaget i høj grad omhandler øens fugleliv. Diversiteten og omfanget af fuglelivet vil fremadrettet kun forstærkes i forlængelse af, at naturområderne udvides. Dette skal både respekteres og dyrkes. Flora og fauna på øen skal beskyttes ved at alle stiforbindelser og anlæg placeres i periferien af øens naturområder. Således fastholdes muligheden for at opleve naturen og fuglelivet, men med mindst mulige forstyrrelser. Derudover bør der etableres flere og bedre muligheder for at facilitere og moderere

oplevelsen af fuglelivet på øen. Dette kan opnås ved observationsskjul, opgradering af det eksisterende fugletårn samt bedre information omkring fuglelivet på øen.

FORNYET FUGLELIV

Et af Fugleværnsfondens reservater, der har fået nye og populære observationsskjul.

2. GRØN OG BLÅ MOBILITET

BILFRI TURISME

Data fra Aarø-færgen viser en tendens; at der er kommet flere og flere biler med over på øen de sidste år. Øens infrastruktur egner sig ikke til en høj trafikbelastning og det øgede antal biler udgør derfor en gene for øens beboere. Samtidig betyder den begrænsede infrastruktur i form af smalle veje og korte afstande, at bilen egner sig dårligt som transportmiddel rundt på øen. Derudover passer bilen ikke ind i visionen om Aarø som en bæredygtig naturø. Det er derfor vigtigt, at der fokuseres på tiltag, der kan nedbringe antallet af biler på øen samtidig med, at det stadig er nemt at komme rundt og dermed attraktivt for turister at besøge øen. Disse tiltag skal starte i Årøsund, hvor der etableres bedre muligheder

for parkering og kommunikeres at besøgende bør lade bilen stå medmindre den er strengt nødvendig. Det skal også fremgå tydeligt hvilke alternativer der er til færdsel rundt på øen. Derudover skal der generelt arbejdes med at højne incitamentet for at efterlade bilen på fastlandet, herunder kan færgeafgange og priser undersøges. For at sikre fremkommeligheden på øen er det også vigtigt, at der oprettes alternative tilbud til besøgende, hvilket kan være cykler, trækvogne, golfbiler mm. der kan lejes af besøgende.

CYKELUDLEJNING

Cykeludlejning kan finde sted på havnen, så man kan komme rundt på hele øen direkte fra færgen.

2. GRØN OG BLÅ MOBILITET OPLEVELSESRIGE Ø-STIER

Aarø har som destination en række iboende kvaliteter, herunder to unikke naturområder, Korsø og Aarø Kalv. Øens store udfordring er, at disse kvaliteter er utilgængelige for besøgende og derfor kræves en indsats for at øen kan opleves fra sin bedste side. Der findes flere tiltag på øen, der efterstræber at skabe en bedre og mere gennemskuelig struktur for et stinetsværk på øen. Udfordringen med disse tiltag er, at de fleste ruter, på trods af formidling og wayfinding, tilbagelægges på veje. Dette fremmer ikke oplevelsen af øen og skaber samtidigt en utryghed hos både kørende trafikanter og fodgængere - specielt i højsæsonen, hvor belastningen øges væsentligt.

Det vil derfor være hensigtsmæssigt at arbejde med et stisystem, der i højere grad fører udenom vejene

og således kan fokusere på at skabe bedre oplevelser med rekreative kvaliteter for både beboere og besøgende.

Det foreslås at certificere stierne, hvor det er muligt, med Dansk Vandrelaugs kvalitetssti-mærkning, som sikrer en høj kvalitet og oplevelsesværdi for de vandrede, og er noget tursiter er begyndt at rejse efter. I mærkningen findes der bl.a. vandre, familie, komfort og natur stier - alle sammen kategorier, der potentielt kan repræsenteres på Aarø.

TANKEPAUSE

Eksempel på en 'tankepause', der udgør små ophold til eftertanke og pause på de nye stiforbindelser.

2. GRØN OG BLÅ MOBILITET STIER PÅ FASTLANDET

Ankomsten til Aarø er i høj grad fokuseret på færgelejet i Aarøsund, hvor man som besøgende i dag ankommer ad Færgevej – uanset om man ankommer i bil, bus, på cykel eller som gående. På fastlandet findes et stort turismeopland som potentielt vil kunne underbygge visionen om, at gøre Aarø bilfri for besøgende. Her ligger en række campingpladser og sommerhusområder, hvorfra det vil være oplagt at ankomme til færgen som gående eller på cykel. Den eksisterende sti-infrastruktur på fastlandet understøtter ikke dette i dag. Derfor vil det være hensigtsmæssigt at arbejde videre med, at skabe bedre rekreative stiforbindelser, som er afkoblet fra de større veje og binder disse knudepunkter sammen med

Aarøsund og færgeforbindelsen over til Aarø. Dette tiltag vil naturligt kunne underbygge visionen om Aarø som en bilfri ø for turister samtidigt med, at det vil åbne øen op for andre målgrupper såsom vandre- og cykelturisme.

AARØSUND

I dag går vandreruterne langs vejene bag bygningerne, men man kan med fordel bruge stranden.

2. GRØN OG BLÅ MOBILITET

UDVIDELSE AF HAVNEKAPACITET

I forbindelse med et separat skitseprojekt for havnen på Aarø er det undersøgt hvordan lystbådehavnen kan udvides for at give øen en større kapacitet til overnatning. Den eksisterende lystbådehavn er i dag fyldt op cirka en måned om året i forbindelse med højsæsonen. En udvidelse af havnen vil kunne give en øget kapacitet for overnatning og vil også give bedre mulighed for at indføre fx. husbåde som overnattingsform på øen. Husbådene foreslås placeret i den nye havnedel, hvor de kan ligge mindst forstyrret. De udformes med en tagterrasse og nøglehåndtering vil kunne håndteres af havnefogeden. Arkitektonisk bør de være i familie med resterende naturprægede overnatningstiltag.

I forbindelse med en eventuel udvidelse skal rentabiliteten vurderes. Der skal tages hensyn til, at en udvidelse ikke ændrer havnens udtryk og karakter i væsentlig grad. Havnens tiltrækningskraft er i høj grad baseret på dens sjæl og særpræg som øhavn. Som et supplement til en udvidelse af havnebassinet anlægges en jollehavn syd for færgelejet. Jollehavnen har til formål at sikre plads til de lokale både og skabe et mere intimt miljø omkring disse.

HAVNEUDVIDELSE, 43 NYE PLADSER

Forslag til udvidelse af Aarø Havn. I dag er der plads til ca. 64 lystbåde afhængig af deres størrelse.

3. OVERNATNING I SÆRKLASSE

AARØ-SHELTERET

I forlængelse af, at naturarealet øges væsentligt på Aarø, og at naturen i endnu højere grad end i dag vil blive et trækplaster for øen, vil der opstå et ønske om og potentiale for overnatningsmuligheder i forbindelse med naturområderne. Da de to eksisterende naturområder, Aarø Kalv og Korsø, er beskyttet natur og udgør en sårbar biotop giver det mening at disse i så høj grad som muligt friholdes for de forstyrrelser som overnatningsmuligheder kan medføre. Således er det oplagt at fokusere nye overnatningsmuligheder i forbindelse med det kommende klima-lavbundsområde. For at etablere overnatning på en nænsom måde foreslås det, at der arbejdes med shelters som overordnet typologi. Disse shelters

bør udformes med et attraktivt arkitektonisk udtryk og kan derved adskille sig visuelt og til dels funktionelt fra konventionelle shelters. Dette vil understøtte den samlede vision for øen, der fokuserer på kvalitet fremfor kvantitet og samtidigt tilbyde de besøgende en unik oplevelse. Et vellykket eksempel på dette er 'De blå støttepunkter' på Fyn. Det vil være hensigtsmæssigt, hvis shelters kan drives af en kommerciel aktør på øen.

LUKSUSSHELTERS

Shelters kan udformes på mange måder. Dette kan åbnes og lukkes i forskellige retninger.

3. OVERNATNING I SÆRKLASSE NATURLEJRSKOLE

Klima-lavbundsprojektet ændrer ikke kun naturen på Aarø men vil også skabe interesse fra nye målgrupper (beskrevet i afsnittet, Potentialer - Målgrupper). Muligheden for at få skabt en naturlejrskole på Aarø vil være oplagt. Flere af de nye målgrupper vil kunne gøre brug af denne facilitet fordi de nuværende overnatningsformer ikke rummer mulighed for større grupper (25+ personer).

Effekterne af en naturlejrskole vil være gode for hele øen fordi denne facilitet vil tiltrække gæster udover sommeren, hvor øen historisk set har haft de fleste gæster. Naturlejrskolen vil kræve et samarbejde på tværs af øen fordi grupper af denne type har brug for forplejning, oplevelser, souvenirs mv.

Fordi en naturlejrskole også kan bruges til andre gæster end blot skoleklasser vil faciliteterne også kunne danne ramme for virksomhedsgrupper, forskere og mange andre, der ønsker at opleve Aarø.

Mange husker hvor de var på udflugter med skolen, så derfor vil en naturlejrskole også fungere som marketing da det vil åbne Aarø for mange der ellers aldrig vil have hørt om eller oplevet øen. Nogle af disse vil med stor sandsynlighed komme tilbage til øen igen.

NATURLEJRSKOLE

Naturlejrskolen kan bidrage til at skabe minder for livet og sikre Aarø fremtidige gæster.

LABLAND, Foto: Mette Johnsen

3. OVERNATNING I SÆRKLASSE NATURSOMMERHUSET

På den sydlige del af Aarø ligger et areal, der er kommuneplanlagt som sommerhusområde. Området skal således lokalplanlægges før der kan etableres bebyggelse. Det foreslås at området udvikles med henblik på at øge overnatningskapaciteten på øen. Ved udvikling af sommerhusområdet fokuseres der på at etablere sommerhuse, som har et sammenhængende arkitektonisk udtryk og med respekt for omgivelserne og tydelig relation til naturen - deraf Natursommerhuset. Områdets placering er tæt på både strand og indlandsnatur i kraft af det nye klima-lavbundsområde samt Korsø. Husene skal opføres i naturlige materialer såsom træ, afdæmpede farver og kunne indgå i det samme

arkitektoniske udtryk som bebyggelsen på feriecentergrunden og Aarø Shelteret. Sommerhusene kan eventuelt udformes som sokkelgrund på en samlet 'vild' naturgrund. Det foreslås at der etableres ca. 10 sommerhuse i en størrelse på ca. 45-50 m² med to værelser i hver.

Det mest hensigtsmæssige for øens udvikling vil være, hvis sommerhusene bliver etableret af ejere med henblik på udlejning, da dette generelt resulterer i gæster med et højere dagsforbrug.

MINIMUM LIVING

Sommerhuse, der er skåret helt ind til benet, fordrer større aktivitet udenfor og sætter et minimalt aftryk på naturen.

3. OVERNATNING I SÆRKLASSE NYT FERICENTER

På Aarø 188 ligger en grund, der er udlagt og lokalplanlagt til feriecenterformål. Det foreslås at feriecenteret bliver kernen i at udvide overnatningskapaciteten på Aarø. Fokus for etablering af feriecenteret er, at det bliver etableret som mindre enheder, der tager hensyn til den beplantning som i dag findes på grunden. Det er i øvrigt nærliggende at feriecenteret på Aarø vil henvende sig til nogle af de målgrupper som man ønsker at tiltrække på Aarø, fx. turister der kommer for at vandre, opleve naturen eller spise den lokale mad. Her vil et fokus på at skabe synergi med de lokale erhvervsdrivende være oplagt samt et fokus at tiltrække gæster udenfor højsæsonen.

Enhederne forslås placeret i klynger således, at de besøgende ikke oplever visuelle forstyrrelser fra de tilstødende hytter, men kan fokusere på opholdet i de naturlige omgivelser. Derudover skal det forudsættes, at enhederne bliver udformet med et arkitektonisk udtryk, som er i overensstemmelse med øens profil som en naturø. Hytterne skal opføres i naturlige materialer såsom træ, afdæmpede farver og kunne indgå i det samme arkitektoniske udtryk som Natursommerhuset og Aarø Shelteret. Der foreslås at der opføres mellem 15 og 20 hytter hvoraf 50% består af 2-personers hytter på ca. 20 m² og resterende hytter udformes til 4-6 personer med et areal på ca. 40 m².

GENTÆNKNING AF FERICENTERET

Et feriecenter behøver ikke at være store lejlighedsblokke eller rækkehuse. På Aarø kan det være klynger af små simple hytter.

3. OVERNATNING I SÆRKLASSE NYE CAMPINGTYPOLOGIER

Camping har de seneste 10 år set hvordan nye målgrupper bruger de campingpladser, og andre steder, der tilbyder spændende overnatningsformer. Mange gæster vil ikke nøjes med et standard overnatningsprodukt, der kunne være placeret alle steder i verden. Disse gæster søger noget særligt – og de vil gerne betale for det. Når Aarø står overfor muligheden for at skabe noget nyt, er det vigtigt at rammerne for nye campingtypologier bliver indtænkt. Derfor skal øen søge at få skabt særlige overnatningsformer, der tiltrækker gæster, som værdsætter og betaler for denne type af nye typologier.

Når Aarø lykkes med at skabe et mini-resort eller bygge nye sommerhuse, skal niveauet for disse enheder være ambitiøst, så de tiltrækker målgrupper der ønsker noget særligt.

Inspiration til hvordan camping kan udvikles på nye måder og hvilke typologier, der kan arbejdes med kan fx. findes i DKNTs publikationer 'Future Camp' og 'State of the Art'.

NATURNÆR CAMPING

Gentænkning af campingpladsen som en stedsspecifik og naturnær ferieform med forskellige former for overnatningstypologier.

3. OVERNATNING I SÆRKLASSE

TRANSFORMATION AF BYGNINGER

Aarø har en række ejendomme, hvor det ville være oplagt at arbejde med transformation som løftestang for en udvikling, herunder fiskerhusene på havnen og en række landbrugsejendomme.

For at skabe størst værdi for øen og begrænse udgifterne til vedligehold er det formålstjenligt at undersøge om disse bygninger kan blive indtjeningskilder. I forbindelse med transformation af bygninger bør det først undersøges, hvis der er grundlag for at skabe bæredygtige (økonomisk, socialt og miljømæssigt) virksomheder, der skaber arbejdspladser, oplevelser mv. gennem private investeringer. Det kunne fx være overnatningsvirksomheder, caféer, kunsthåndværksteder, lokal fødevarerproduktion mv.

Hvis dette ikke er muligt, kan det overvejes at understøtte udviklingen ved en delvis offentlig finansiering. Et eksempel kunne være støtte gennem etablering af en iskiosk, besøgscenter eller lignende, hvor en forpagter står for vedligehold og drift.

Transformation af bygninger er et oplagt greb at bruge på Aarø da det også giver nogle planlægningsmæssige og juridiske fordele. Fremfor alt i forhold til at skabe en øget overnatningskapacitet på øen. Derudover findes der gode muligheder for at bruge transformation af bygninger til andre formål.

BEVARING AF KULTURHISTORIE

En bygnings historie kan fortælles gennem synlighed af eksisterende bygningsdele, selvom den renoveres.

4. FORTÆLLINGER I Ø-LANDSKABET

PEJLEMÆRKER I LANDSKABET

For at kunne styrke oplevelsen af landskabet på Aarø foreslås, at der indarbejdes en række tiltag i landskabet. Disse tiltag har til formål at skabe naturlige stoppe- og opholdssteder, når man i fremtiden bevæger sig rundt på øen. Samtidigt vil de kunne bidrage til at sikre en naturlig wayfinding ved at fungere som en form for pejlemærker i landskabet. Tiltagene placeres strategisk, så de markerer interessante punkter i landskabet og derigennem bevirker, at man som bruger af øens stisystemer bliver naturligt ledt videre og opfordres til at gå på opdagelse. Tiltagene udgøres både af de eksisterende konstruktioner i landskabet, så som fugletårnet og pumpehuset, men suppleres af nye tiltag såsom observationsskjul

og tankepauser. På potentialekortet er alle tiltag i landskabet og i klima-lavbundsprojektet markeret med stjerner og på detailplanerne er de beskrevet nærmere ved differentiering mellem tankepauser og større interventioner.

Tankepauserne er mindre indgreb, der udføres i naturlige materialer såsom træ, fremstår som en del af landskabet og udformes med et arkitektonisk udtryk, så de vil fremstå diskrete. Eksempler på tankepauser kan være en bænk, små platforme eller udkigspunkter.

TANKEPAUSE

Eksempel på en 'tankepause', der udgør små ophold til eftertanke og pause på de nye stiforndelser.

4. FORTÆLLINGER I Ø-LANDSKABET

NATURLIG INTEGRERET FORMIDLING

Formidling og wayfinding er vigtigt for at understøtte oplevelsen af et sted. I dag er det svært at finde rundt på Aarø. På trods af, at øen har en række foreslåede ruter, er det svært at finde vej uden hjælp af et kort eller sin telefon. Dette hæmmer oplevelsen og skaber i yderste konsekvens frustration hos dem, der ikke kender øen.

Formidling og wayfinding er også væsentligt for at lede øens besøgende de rigtige steder hen. Der bør tages hensyn til, at de ikke bliver til gene for øens beboere eller skaber unødvendig belastning af øens værdifulde naturområder. Det foreslås i øvrigt, at formidling og wayfinding udformes som et naturligt integreret element på øen, hvor wayfinding foregår

ved diskret skiltning eller markering af naturligt forekommende elementer såsom træer eller sten. Ruter markeres efter enkle og let forståelige principper såsom farvekodning. Skiltning placeres i forbindelse med naturlige formidlingspunkter og udformes som lave og diskrete elementer, der ikke forstyrrer det samlede landskabsbillede. Så vidt muligt placeres skilte lavt i landskabet.

WAYFINDING

Diskrete pæle i naturlige materialer farvekodes, så man nemt kan finde rundt på Aarø.

4. FORTÆLLINGER I Ø-LANDSKABET

NYT NATURFORMIDLINGSCENTER

I forbindelse med, at Aarøs fokus på natur og klimatilpasning øges, bliver det nødvendigt at kunne tilbyde faciliteter, der kan formidle og agere samlingspunkt til dette. I denne forbindelse vil det skabe stor værdi at arbejde med en form for besøgscenter der kan varetage sådanne funktioner. Placeringen af besøgscenteret bør så vidt som muligt placeres i nær forbindelse med klima-lavbundsprojektet, da dette naturområde i fremtiden vil være øens største og muligvis også det største trækplaster for besøgende naturturi-ster.

Et oplagt sted at etablere et naturformidlingscenteret vil være højt i landskabet og tæt på klima-lavbundsområdet, som der kan skabes en fantastisk udsigt ud over. Ydermere kan denne placering gøre formidlingscenteret til en del af vandrestien, familie-loopet, og danne et godt udgangspunkt for oplevelsen af klima-lavbundsområdet året rundt.

NATURFORMIDLINGSCENTER

Et meget vellykket naturformidlingscenter er Vadehavscenteret, som også var en transformation af eksisterende bygninger.

5. RAMMER FOR NYE ERHVERV

AARØS NYE HAVNEHUSE

Bygningerne på Aarø Havn er generelt nedslidte og kan ikke længere leve op til de krav, der stilles til dem. Den eksisterende bygningsmasse rummer ikke den fleksibilitet, der kræves for at kunne tilpasse sig det skiftende behov hen over året. Samtidig sætter den begrænsninger for antallet af aktører og funktioner på havnen. Dette bliver tydeligt i højsæsonen, hvor bygningerne suppleres af en række midlertidige pavilloner/telte.

Det foreslås derfor at bygningsmassen opgraderes med bygninger som bidrager til at skabe et mere strømlinet modtagerapparat på havnen og som giver området et mere sammenhængende arkitektonisk udtryk. Samtidig sikres det, at der

er tilstrækkelig plads til at de aktører der i dag har faciliteter på havnen, samt at andre faciliteter forbedres, så som sejlerstue, plads til færgepersonale, venterum til færgeren m.fl. I forbindelse med etableringen af de nye bygninger klimatilpasses de samtidigt mod havvandsstigninger og stormflod ved at hæves til kote 2.45 jf. kommuneplanens rammer. Trædækkene omkring binder bygningerne sammen og skaber rum for både ophold og leg. Desuden er de med til at bløde bagsiden af havnebygningerne op, så de ikke skaber ligeså meget 'ryg', som i dagens situation.

DE NYE HAVNEHUSE

Visualisering af det nye havneområde

5. RAMMER FOR NYE ERHVERV LIV I FISKEHUSENE

Som supplement til de nye havnehuse foreslås at de eksisterende fiskerhuse aktiveres og renoveres. Derved kan der gøres plads til, at de også kan rumme en række andre aktører og liberale erhverv, som kan bidrage til at skabe mere liv på havnen. Fiskerhusene har en iboende charme og sjæl som giver Aarø havn autenticitet. Derfor er det vigtigt at deres arkitektoniske udtryk bevares i forbindelse med en renovering. Muligheden for at kunne bruge fiskerhusene som en satellit i højsæsonen vil være en god forretningsmulighed for øens aktører lige så vel som det vil kunne tiltrække nye aktører til øen.

Initiativet omkring fiskerhusene skal drives som et privat initiativ og omfanget skal skaleres således at de fungerer fiskerhusene rummer i dag bevares i en

hensigtsmæssig udstrækning. I forbindelse med at der foretages renovering og investering i fiskerhusene er det vigtigt at disse også højvandsikres. Dette gøres bedst ved et jorddige i de tilstødende naturarealer og med en højvandsmur på havnearealerne.

INDTAGELSE AF HAVNEBYGNINGER

Eksempel på vellykket indtagelse af gamle havnebygninger på Hundested Havn.

5. RAMMER FOR NYE ERHVERV BOSÆTNING SOM GRUNDLAG

Aarø importerer i dag arbejdskraft for at kunne holde virksomhederne i gang. Det er mest tydeligt i sommerhalvåret men i takt med flere gæster i foråret og efteråret, vil behovet for arbejdskraft være stigende. De bedste medarbejdere er lokale, og således hænger bosætning og Aarøs fremtid sammen.

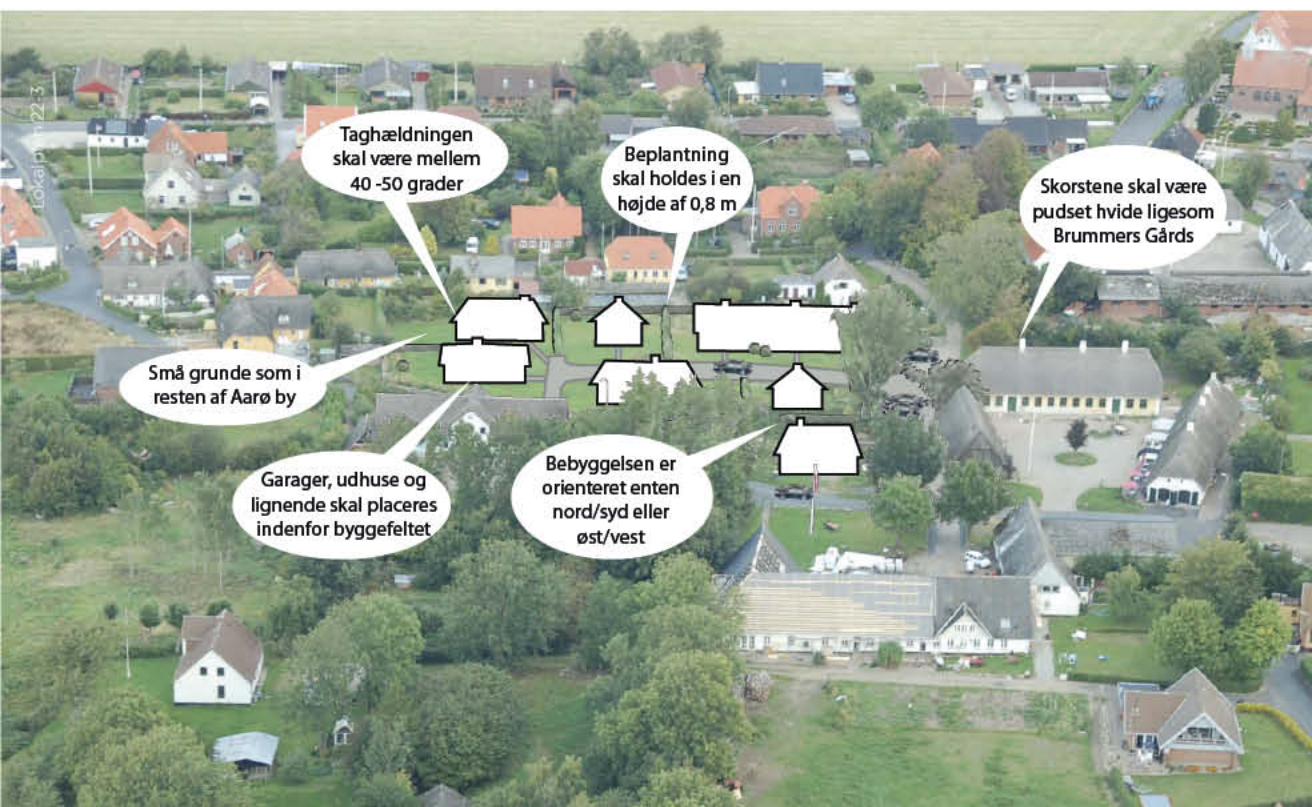
Evnen til at tiltrække nye borgere på Aarø er vigtig for at skabe et samfund i balance. Det kræver at øen fortsat er attraktiv at bo på for mennesker i alle aldre. Bosætning er en kompleks størrelse, men det er oplagt at fokusere på at tiltrække beboere, da Aarø har en fordel i mængden af gæster, der hvert år besøger øen: Hvis bare 1% af gæsterne på øen ville overveje at bosætte sig ville øen hurtigt løbe tør for plads.

Andre områder har haft succes med at kombinere turisme og bosætning sammen. Af kendte eksempler kan nævnes Klitmøller og Bornholm, men der er også mange andre steder, hvor det lykkes godt. Steder som Ebeltoft på Djursland og Røsnæs ved Kalundborg har fx. oplevet vækst i befolkningen ved at konvertere turister til borgere. Således er det vigtigt at øen kan tilbyde varierede muligheder for bosætning.

I dag mangler der mulighed for lejeboliger, hvilket bør være den højeste prioritet for at kunne tiltale en bredere målgruppe af beboere på øen.

PRINCIPSKITSE

Principskitse fra lokalplan 22-3, Boligområde ved Brummers Gård på Aarø

5. RAMMER FOR NYE ERHVERV LOKAL RÅVAREPRODUKTION

Aarø har i dag en styrkeposition med lokal produktion. Øen har en fuldtidsfisker, et lille røgeri, en stor vingård, en ambitiøs lokal ølproduktion mv. Det giver øen noget unikt som bør understøttes og udvides til gavn for den lokale økonomi og gæsternes oplevelser. Der er i dag samarbejde mellem røgeriet, vingården, caféen på havnen, bryggeriet m.fl., så udgangspunktet er stærkt. Målgrupperne som Aarø vil tiltrække i fremtiden er gæster, der gerne vil give lidt ekstra for et lokalt produkt, og derfor bør lokale produkter være en central del af øens fremtid. Således skal oplevelsen, der kan kaldes 'Smagen af Aarø' fortsat dyrkes, underbygges og forstærkes.

Det er vigtigt at producenterne på Aarø formår at sælge deres tid udover deres produkter. Rundvisninger, foredrag, kurser mv. kan ofte give lokale producenter ekstra indtægter. Aarø Bryghus og Havnens

Perle har i dag et oplevelsesprodukt med en kombination af ølsmagning og traktorbus. Denne type af produkter er værdifulde for Aarø, da de er stærke nok til at tiltrække gæster til øen. Udfordringen for mange små producenter er deres evne til marketing af deres oplevelsesprodukter. Derfor vil en indsats omhandlende marketing være bedst til at hjælpe de lokale producenter, gerne understøttet af Destination Sønderjylland. Et eksempel er Stauning Whisky, som blev startet af ni venner i 2005, der lavede spiritus for sjov. I dag er Stauning Whisky en stor eksportvirksomhed, en kæmpe oplevelsesøkonomisk motor med tusindvis af gæster hvert år, en stolthed for et område omkring Skjern/Stauning, en meget stor arbejdsplads og meget mere.

ØLSAFARI MED AARØ BRYG

Aarø bryg sælger 'safari-pakker', så man kan opleve øen og have lækker mad og drikke med sig.

Foto: Østerskovhus

5. RAMMER FOR NYE ERHVERV SERVICE MED DAGLIGVARER

Aarø har i dag begrænset adgang til dagligvarer. I takt med et stigende antal overnatninger, vil en forbedring af adgangen til indkøb være en markant opgradering for gæster og beboere. Aarø har på nuværende tidspunkt ikke grundlag for en fuldtidskøbmand, så derfor bør andre former undersøges. Campingpladsen har lidt varer og Aarøs Perle fungerer også som en service, der bl.a. henter varer fra fastlandet for befolkningen på øen.

Mulighed for lokal dagligvarehandel er også afgørende for tiltrækning af nye borgere samt værdien af boligerne på Aarø. YouGov lavede i 2021 en analyse for Home, hvor der fremgår at 45% har "tæt på indkøbsmuligheder" i Top-3 hvis de skal flytte. Hvis Aarø skal udnytte gæsternes købekraft, fastholde sejlerne i mere end en dag

eller to, samt tiltrække nye borgere, vil det være en indsats, der er værd at prioritere.

Nye muligheder for crowdfunding, frivillig arbejdskraft, pop-up købmand, online bestilling mm. gør, at udfordringen kan løses. Flere steder har skabt små butikker med frivilligt personale. Eksempelvis i Troense hvor 356 medlemmer og 35 frivillige driver en lille butik, Storms Hjørne, der sælger dagligvarer, kunsthåndværk mv. Stedet fungerer samtidigt som turistinspiration, mødested og meget mere. Storms Hjørne har kun lukket fem dage om året.

HJORTDAL KØBMAND

Eksempel på en lokal købmand i Hjortdal, der forhandler lokale varer.

5. RAMMER FOR NYE ERHVERV MIDLERTIDIGE FACILITETER

Mange gæster opholder sig - på nuværende tidspunkt - på øen i en kort periode over sommeren. For at sikre, at disse gæster bruger penge på øen, kan midlertidige faciliteter være en god løftestang.

Midlertidige faciliteter kan være i form af foodtrucks, udnyttelse af tomme bygninger, opsætning af telte mm. Denne type faciliteter fungerer bedst samlet på et begrænset geografisk område, og Aarø Havn vil være en oplagt lokation at arbejde ud fra.

Nye faciliteter vil optimalt være drevet som ekstra salgssteder af nuværende virksomheder på øen, men kan også bruges til at huse nye virksomheder og vise, at Aarø er et godt og profitabelt sted at drive virksomhed.

Midlertidige faciliteter er brugt andre steder med gode resultater. Hundested Havn er et godt eksempel på en havn, hvor det er lykket med en transformation gennem at gøre brug af midlertidige faciliteter. Der findes i dag mere end 30 mindre virksomheder på stedet og havnen hjælper nye virksomheder med etablering, netværk mv.

FOODTRUCKS

Med flytbare foodtrucks kan man nemt skabe midlertidige og flytbare faciliteter.

Limhamn Festival Foto: Jørdis

5. RAMMER FOR NYE ERHVERV

AARØS ERHVERVSFÆLLESSKAB

Virksomhederne på Aarø har mange fælles interesser. De mest oplagte fællesinteresser handler om at tiltrække gæster til øen og herefter sikre, at gæsterne får gode oplevelser, der involverer høje økonomiske forbrug. Små virksomheder i et begrænset geografisk område (som en ø) er afhængige af hinanden, da ingen af dem kan levere 'den fulde pakke' til gæsterne. Fordi virksomhederne har fælles interesser og er afhængige af hinanden, er et stærkt erhvervsfællesskab på Aarø nødvendigt for at få succes. Ejerne af små virksomheder er travle mennesker, hvorfor fællesskabet er en god investering af tid - Det skal være målrettet, effektivt og profitabelt. Øen har i dag et erhvervsfællesskab, der kaldes for 'servietfolde-lauget'. For at styrke dette yderligere kan det understøttes i en begrænset periode og måske skabe momentum blandt virksomhe-

derne på øen. Da Aarø har en naturlig sammenhæng med Aarøsund vil det også være oplagt, at samtænke erhvervsfællesskaber på tværs af de to områder.

Derudover ville det være en oplagt mulighed at arbejde videre med et kontorfællesskab i Aarøhus, hvor 1. salen ikke er udnyttet. Ud over at være en praktisk foranstaltning, der giver gode arbejdsforhold, så kan et kontorfællesskab også bidrage med et socialt arbejdsfællesskab, hvilket igen kan spille en væsentlig rolle ift. at gøre Aarø til en attraktiv ø at bosætte sig på.

KONTORFÆLLESSKAB I AARØHUS

På Aarøhus' 1. sal, kan etableringen af et kontorfællesskab bl.a. styrke Aarøs erhvervsdrivende.

POTENTIALER

POTENTIALER

UDVIKLINGSPOTENTIALER

Den strategisk-fysiske udviklingsplan for Aarø tager afsæt i Aarøs stedbundne potentiale - naturen. Naturen er således udviklingsgrundlaget for en bæredygtig udvikling af Aarø. Udviklingen skal ske balanceret og sikre, at øen både bliver et attraktivt sted at bo, drive erhverv og besøge.

Det handler om at styrke naturen på øen både i omfang og kvalitet. Samtidig handler det om, at sikre tilgængelighed til og oplevelser i naturen hele året rundt. Naturen er øens styrkeposition, og den skal derfor på én og samme tid både beskyttes og benyttes. Udviklingen af såvel kapacitet som natur skal derfor koncentreres og sammentænkes på udvalgte steder, så de understøtter hinanden og sikrer en bæredygtig udvikling.

Udbygningen af overnatningstilbud og oplevelsesprodukter skal derfor også tage afsæt i naturen som udviklingsgrundlag. Sæsonen for besøgende skal på baggrund heraf udvides, og samtidig skal udbygningen af faciliteter samt genopretning af naturen give anledning til, at øen udvikler sig fra et endags-besøgsmaal til en feriedestination for flere dage.

Samlet skal dette øge forbruget på øen - både over dagen og over året. Det skal sikre et stærkere forretningsgrundlag for øens erhvervsdrivende samt en bredere anvendelse af ressourcer og faciliteter.

Genopretningen af naturen vil naturligt komme naturen til gode. Men som udviklingsgrundlag, hvor det sammentænkes med rekreativ oplevelsesværdi og kommerciel udvikling, vil det samtidig styrke øen som en attraktiv ø for både bosætning, erhverv og som destination for turister.

MÅLGRUPPER

Med naturen som omdrejningspunkt for udvikling vil øen i fremtiden kunne tiltrække andre målgrupper, end dem, der besøger øen i dag. Der er en betydelig stigning i efterspørgslen på bæredygtighed og natur, når turisterne skal vælge det næste feriemål. Dette giver anledning til, at introducere fire målgrupper, som vil respondere på udviklingen af Aarø. De Klimabevidste, Ø-lejerskoler, Fritidsornitologer og Naturgrupperne har bæredygtighed og naturen som fælles trækplaster. Samtidig skal de nye målgrupper sikre en sæsonudvidelse mod en øget helårsturisme på Aarø.

De nye målgrupper skal betrages som et naturligt supplement til de eksisterende kunde- og målgrupper. Udviklingsplanens tiltag vil derudover styrke interessen hos de eksisterende kunde- og målgrupper og derved bidrage til, at øen appellerer til et bredere segment end tidligere.

EKSISTERENDE KUNDE- OG MÅLGRUPPER

De eksisterende kunde- og målgrupper besøger i høj grad øen, da de enten har en tilknytning til øen eller er betaget af ø-livet. I fremtiden vil disse kunde- og målgrupper fortsat besøge Aarø.

Ø-HYGGERNE

PAR MEST
UDEN BØRN

FOKUS

Denne målgruppe søger at få en hyggelig dag. Det er dejligt at kunne gå rundt på havnen og byen men også, at opleve roen og idyllen i naturen. Det er altid godt med lokal kultur og fødevarer til denne målgruppe, og mindre vigtigt om det er glaskunst eller en vingård.

OVERNATNING

Denne målgruppe er ofte på dagstur, og overnatter derfor ikke.

FORBRUG

400 kr./pr. dag.

SÆSON

Ø-FAMILIERNE

PAR MED BØRN

FOKUS

Familier synes det er sjovt at tage til et anderledes, sted såsom en dansk ø. De søger ofte at tale med de lokale omkring "livet på en lille ø". Mange fra denne målgruppe har en historisk tilknytning til øen fx. familie, venner eller tidligere ophold.

OVERNATNING

Søger god overnatning; sommerhus, hytter eller resorts med gode bade faciliteter. Rejser næsten kun i børnenes ferier.

FORBRUG

1000 kr./pr. dag.

SÆSON

GRÅ Ø-GÆSTER

PAR PÅ +60 ÅR
UDEN BØRN

FOKUS

For denne målgruppe, er det dejligt at opleve særlige steder i Danmark - der er ro og flot natur på Aarø. Efter turen kan de fortælle venner og familie om deres oplevelser. De kan godt lide natur, lokale produkter og kultur. Nogle har en historisk tilknytning til øen.

OVERNATNING

Mange vælger B&B, hvis det er tæt på nogle lokale. Købestærkt målgruppe, så de bruger gerne penge på en god seng.

FORBRUG

1000 kr./pr. dag.

SÆSON

CAMPINGFOLKET

PAR OFTEST
UDEN BØRN

FOKUS

Disse vælger Aarø Camping eller - måske på sigt - shelters. 50% af gæsterne på campingpladser er fastligere. Ofte børnefamilier, der søger hyggen på en lille overskuelig ø eller +60 årige uden hjemmeboende børn, som i uge 26 og 27 tager børnebørnene med.

OVERNATNING

Simpel campingplads, da det handler om samvær i familien. Det samme gælder de, der vælger shelter- eller telt.

FORBRUG

300 kr./pr. dag.

SÆSON

LYSTSEJLERNE

PAR +50 ÅR
MEST UDEN BØRN

FOKUS

Gæstesejlere elsker de små øhavne i Danmark - særligt i godt vejr. Ofte aktive mennesker, der nyder naturen og dyrelivet. Livsnydere, der kan lide kultur og lokale produkter. Bevidste om havet, og har ofte interesse i havmiljø, global opvarmning osv. CO2-formidling er oplagt.

OVERNATNING

Egen båd, og har en tendens til at blive i den og ved havnen.

FORBRUG

500 kr./pr. dag.

SÆSON

NYE MÅLGRUPPER

Udviklingen af Aarø vil positionere øen som en særlig destination for målgrupper, hvor bæredygtighed er i fokus. Trækplasteret er bæredygtighed, natur, dyreliv, wayfinding, grønne mobilitetsformer og formidling.

DE KLIMABEVIDSTE BEVIDSTE MENNESKER

FOKUS

De klimabevidste er opmærksomme mennesker. Målgruppen ser Aarø som et alternativ til en weekendstur til storbyer. De er berejste og tiltrækkes af stærke fortællinger. De forventer god forplejning og vil ofte sigte efter weekendbesøg.

OVERNATNING

Målgruppen forventer overnatning, der er i tråd med deres stærke værdisæt.

FORBRUG

1000 kr./pr. dag.

SÆSON

Ø-LEJRSKOLER SKOLEKLASSER

FOKUS

Aarøs natur vil være trækplaster for denne målgruppe, som arbejder med natur, miljø og bæredygtighed i deres læring og undervisning. De forventer færdige pakkeløsninger, basal billig mad og faciliteter til at lave madpakker.

OVERNATNING

Målgruppen vil indlogere sig på overnatningssteder med plads til minimum 25 personer.

FORBRUG

250 kr./pr. dag.

SÆSON

FRITIDSORNILOGER MEST MÆND MED KIKKERT

FOKUS

Naturen og dyrelivet på Aarø er allerede i dag oplagt for ornitologer. Med øget naturudvikling bliver forholdene i særklasse. Målgruppen er særligt mobile og rejser efter særlige natur- og dyreoplevelser. De foretrækker god mad og lokal øl.

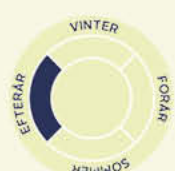
OVERNATNING

Målgruppen rummer i høj grad folk med god økonomi, der foretrækker god overnatning.

FORBRUG

1000 kr./pr. dag.

SÆSON

NATURGRUPPER VIRKSOMHEDER, UDDANNELSER, INSTITUTIONER MV.

FOKUS

Denne målgruppe består både af private virksomheder, offentlige organisationer og uddannelsesinstitutioner med fokus på bæredygtighed og natur. I takt med naturudviklingen af øen kan denne målgruppe blive af international karakter.

OVERNATNING

Afhængig af størrelsen vil alle overnatningstyper med kapacitet +10 personer være relevant.

FORBRUG

500 kr./pr. dag.

SÆSON

POTENTIALER UDPEGNINGER

Med udgangspunkt i de udvalgte tiltag og målgrupper upeges en række potentialer og arealudlæg. Kortet viser potentialerne for at arbejde med de fysiske rammer på Aarø og derigennem understøtte de foreslåede tiltag.

Udpegningerne tager afsæt i øens eksisterende strukturer og muligheder, men efterstræber at styrke disse ved at tilføje yderlige arealudlæg, forbindelser, nedslagspunkter og wayfinding.

Således kan Aarøs kvaliteter bringes bedre i spil som turismedestination samtidigt med, at der sikres et øsamfund i balance.

- Tiltag i landskabet
- Tiltag i klima-lavbundsprojekt
- Formidling
- Parkering for cykler og golfvogne
- Stier, nye og eksisterende
- Ejendomme med mulighed for overnatningskap.
- Projektområde, klima-lavbund
- Strandbeskyttelseslinjen

POTENTIALER AREALUDLÆG

Udviklingsplanen fokuserer primært på at udpege arealudlæg, der bidrager til at skabe en øget overnatningskapacitet på øen. Dette suppleres med enkelte områder, hvor det vil være hensigtsmæssigt at arbejde videre med arealer til helårsbeboelse – både som leje og ejerbolig. For at skabe et godt udbud af overnatningsmuligheder på øen foreslås, at der sikres et varieret udbud svarende til nedenstående:

- 1 Husbåde - min. 5 stk.
 - 2 Resort (hytter) - 15-20 stk.
 - 3 Shelters - 5 stk.
 - 4 Sommerhus - 10 stk.
 - 5 Campinghytter - 10 stk. (nye hytter)
 - 6 Shelters - 10 stk.
 - 7 Hostel / Lejrskole
- Eksisterende udlæg, mulighed for udvidet overnatningskap.
 - Eksisterende udlæg, erhverv
 - Potentielle udlæg, naturnær overnatning
 - Potentielle udlæg, helårsbeboelse
 - Potentielle udlæg, parkering
 - Projektområde, klima-lavbund
 - Strandbeskyttelseslinjen

DETAILPLANLÆGNING

DETAILPLANLÆGNING

INTRODUKTION

På de næste sider følger en udfoldelse af udviklingsplanens tre detailplaner. Detailplanerne har til formål at sætte fysisk form på udvalgte tiltag og derved tage et skridt nærmere konkrete anlægsprojekter. Detailplanerne omhandler følgende områder:

- Havnen og koblingen til byen
- Rekreative tiltag i forbindelse med klima-lavbundsprojektet
- Forslag til et forbedret og mere oplevelsesrigt stinetsværk på øen.

Detailplanerne har karakter af skitseprojekter og skal derfor aflæses som sådan. Det drejer sig om forslag til, hvordan de pågældende områder kan udvikles fremadrettet. Da projekterne er i et tidligt stadie, vil de, i forbindelse med en fremtidig udvikling, bearbejdning og projektering, med

stor sandsynlighed ændre udtryk.

Detailprojekterne fokuserer på, at skabe mere attraktive rammer for de udpegede målgrupper, både nye og eksisterende ved at øge øens oplevelsesværdi. Dette gøres ved at skabe et højere niveau af tilgængelighed og flere attraktive besøgsmaal på øen. I denne forbindelse forbedres også mulighederne for at finde vej på øen. I forbindelse med havnen skabes der mere attraktive rammer for de lokale erhversdrivende - noget der vil resultere i et mere velfungerende modtagerapparat.

Detailplanerne skal betragtes som en helhed men kan opdeles i en række delprojekter. Disse bliver beskrevet og udfoldet i rapportens rækkefølgeplan.

Foto: Haderslev Kommune

Tiltag på havnen

Havnen berører en række forskellige tiltag, som du kan læse mere om i tiltagskataloget.

Bilfri turisme

- 4 cykel-p, cykeludlejning, golfbiler

Udvidelse af havnekapacitet

- 7 Plads til flere gæstesejlere samt jolle-havn til småbåde

Nye havnehuse

- 17 Et løft af havnebygningernes gulvkoter samt stand, så de er fremtidssikret.

Liv i fiskerhusene

- 18 Muliggøre ny anvendelse af de meget karakterfulde eksisterende fiskerhuse til nye midlertidige programmer og erhverv.

DETAILPLANLÆGNING HAVNEN

HAVNEN

Aarø havn er i dag en velbesøgt havn, der både rummer populære udadvendte funktioner og de mere traditionsbundne funktioner i forbindelse med de små fiskerhuse langs området østlige kant. Havnen har meget sjæl og en unik landskabelig placering men kæmper samtidigt med, at den fremstår som usammenhængende og nedslidt og derfor ikke fungerer optimalt som modtagerapparat for besøgende.

Indsatsen 'Havn til by' arbejder med at opgradere havnens fysiske rammer men bevare dens sjæl og engagerede aktører. Desuden fokuserer indsatsen på at skabe tydeligere og tryggere forbindelser for bløde trafikanter og derved også forbedre måden hvorpå man ankommer fra havnen til byen.

Struktureringen af havnen kan opdeles i fire delområder som alle medvirker til at skabe bedre rammer for liv på havnen samt en bedre tilknytning til byen. De fire områder er:

- De nye havnehuse og havnepromenaden
- Fiskerhusene og højvandsmuren
- Den nye jollehavn
- Havneforbindelsen

DE NYE HAVNEHUSE OG HAVNE-PROMENADEN

De nye havnehuse har til formål at skabe bedre og mere fleksible rammer for de aktører og funktioner der allerede i dag befinder sig på havnen. Derudover efterstræber de at skabe muligheder for nye aktører og arrangementer. Havnehusene udgøres af en fragmenteret struktur, der består af fire mindre bygninger. For at tilpasse de nye bygninger fra fremtidige havvandsstigninger og stormfloder er de hævet og placeret på et trædæk i kote 2.45, som er et krav ifølge Haderslev Kommune (Minimumskoter for byggeri). Trædækket skaber rig mulighed for både leg og ophold samtidigt som det sikrer et naturligt skel mellem bygningernes nære udearealer og havnearealerne. Mod havnesiden anlægges en promenade bestående af et belægningsskift i in-situ støbt beton. Promenaden griber de bløde trafikanter allerede når de står af færgen og fører

dem sikkert rundt langs lystbådehavnen, forbi de nye havnehuse og videre op til byen. I forlængelse af promenaden og lystbådehavnen placeres 2 mindre tiltag i form af en krabbebro og en solnedgangsplads. Disse mindre indgreb i havnebassinet har til formål at skabe flere rekreative muligheder og aktiviteter på havnen.

FISKERHUSENE OG HØJVANDS-MUREN

Fiskerhusene er en ressource, der fremover vil kunne rumme andre funktioner, end blot opbevaring. Den kommende planlægning bør give mulighed for at lokale aktører i en tidsperiode kan drive udsalg fra fiskerhusene eller at andre nye aktører kan bidrage til et bredere udvalg af aktiviteter og funktioner på havnen. Eksempler på aktører kunne være kunsthåndværkere, kafebar, lokalhistorisk museum eller marked med salg af lokale råvarer.

LIV PÅ HAVNEN

Lokale eller nye aktører kan bidrage til liv på havnen ved at indtage fiskerhusene i perioder.

I forbindelse med vedligeholdelse og renovering af fiskerhusene er det vigtigt, at disse klimatilpasses i forhold til fremtidige havvandsstigninger og stormfloder. Dette foreslås gjort ved et jorddige, der kobler sig på det eksisterende sommerdige. Som supplement til diget kan der også etableres en højvandsmur på de havnenære arealer. Det er vigtigt i denne forbindelse at sikre den fortsatte brug og færdsel omkring husene.

Ud over at klimatilpasse fiskerhusene kan højvandsmuren skabe et opholdsområde foran fiskerhusene. Som supplement kan den østlige side af højvandsmuren indrettes med siddemøbler, der indbyder til ophold og aktiverer muren som et byrumselement. Muren bør anlægges med overkant i kote 1.90, dvs. ca. 90 cm høj, men funderes således, at der over tid kan støbes yderligere højde på op til kote 2.45, hvis det viser sig nødvendigt.

Indenfor havnens matrikel, langs med havnens sydlige del suppleres der med fire nye bygninger. Den sydvestlige bygning er en ankomst- (og afgang-) bygning, der blandt andet indeholder ventestue og information. De resterende tre bygninger mimer fiskerhusene i sit arkitektoniske udtryk ved at dyrke gavlmotivet og rummer plads til udlejningscykler og golfbiler.

DEN NYE JOLLEHAVN

Syd for den eksisterende lystbådehavn udvides havnen med en mindre jollehavn. Jollehaven har til formål at rumme nogle af de lokale både for derved at skabe mere plads til gæstesejlere i lystbådehavnen. Jollehavnen medvirker også til, at der skabes et mere sikkert og intimt miljø omkring de lokale både, hvor man i højere grad kan dyrke hverdagen og fiskeriet. Jollehavnen suppleres af en dækmole der vil give roligere forhold bag molen.

HØJVANDSMUREN

En højvandsmur kan, foruden at klimatilpasse havnen, også bruges som byrumsinventar.

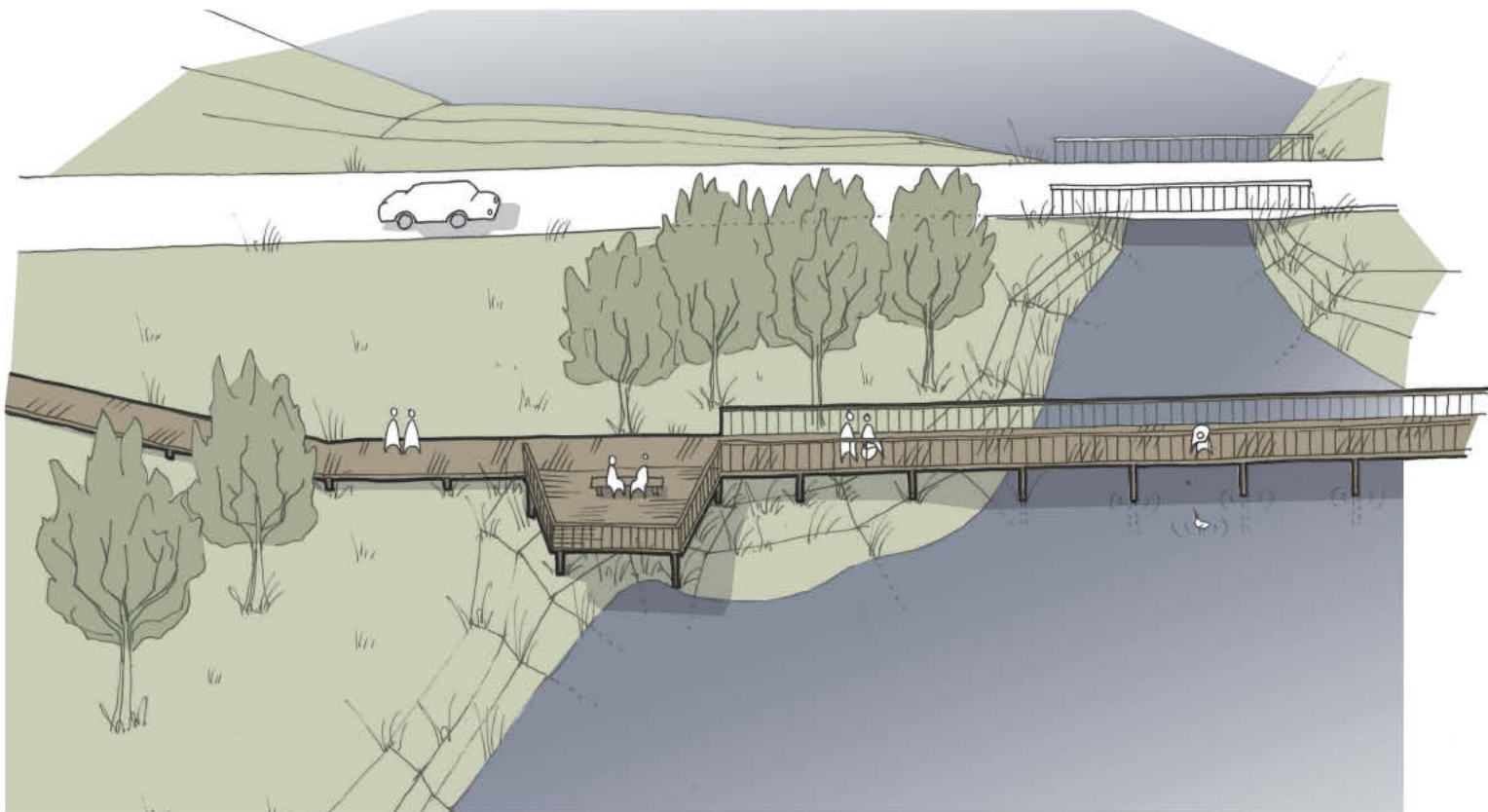

HAVNEFORBINDELSEN

I dagens situation er det eneste bindeled mellem havnen og byen en smal vej og bro. Mange øboere har udtrykt utryghed ved den smalle passage, især i højsæsonen hvor besøgende til fods fylder meget på vejen, og der er stor aktivitet omkring færgens ankomst og afgang. For at imødegå denne udfordring og for at skabe en sikker, tryk og oplevelsesrig rute for dem, der ankommer til fods anlægges en ny havneforbindelse. Havneforbindelsen kobler havnen og byen sammen og udgøres af en træbro, som hæfter sig på havnen nordøst for de nye havnebygninger og skaber et landskabeligt parallelforløb langs vejen. Broen knækker ud mod Korsøes nordlige ende og løber mellem to beplantningsklynger, der skaber et portmotiv. På midten af træbroen etableres en udsigtsplatform. Her kan man, med beplantningen i ryggen, have et storslået udsyn og kig ud over naturområdet Korsø, som rummer et rigt dyre- og planteliv. I forbindelse med

udsigtsplatformen etableres også formidling omkring området. Når havneforbindelsen lander på Æ Bøes overgår den til en grussti. Her flyttes den nordlige vange af den eksisterende højvandsmur syd for stien og fungerer derved skærmende og ledende. Havneforbindelsen møder byen og vejen ved et hævet belægningsfelt, der sørger for, at nedsætte hastigheden for kørende trafik og således giver de gående tid til at orientere sig i krydset.

“Havneforbindelsen kobler havnen og byen sammen og udgøres af en træbro, som kobler sig på havnen nordøst for de nye havnebygninger og skaber et landskabeligt parallelforløb langs vejen.”

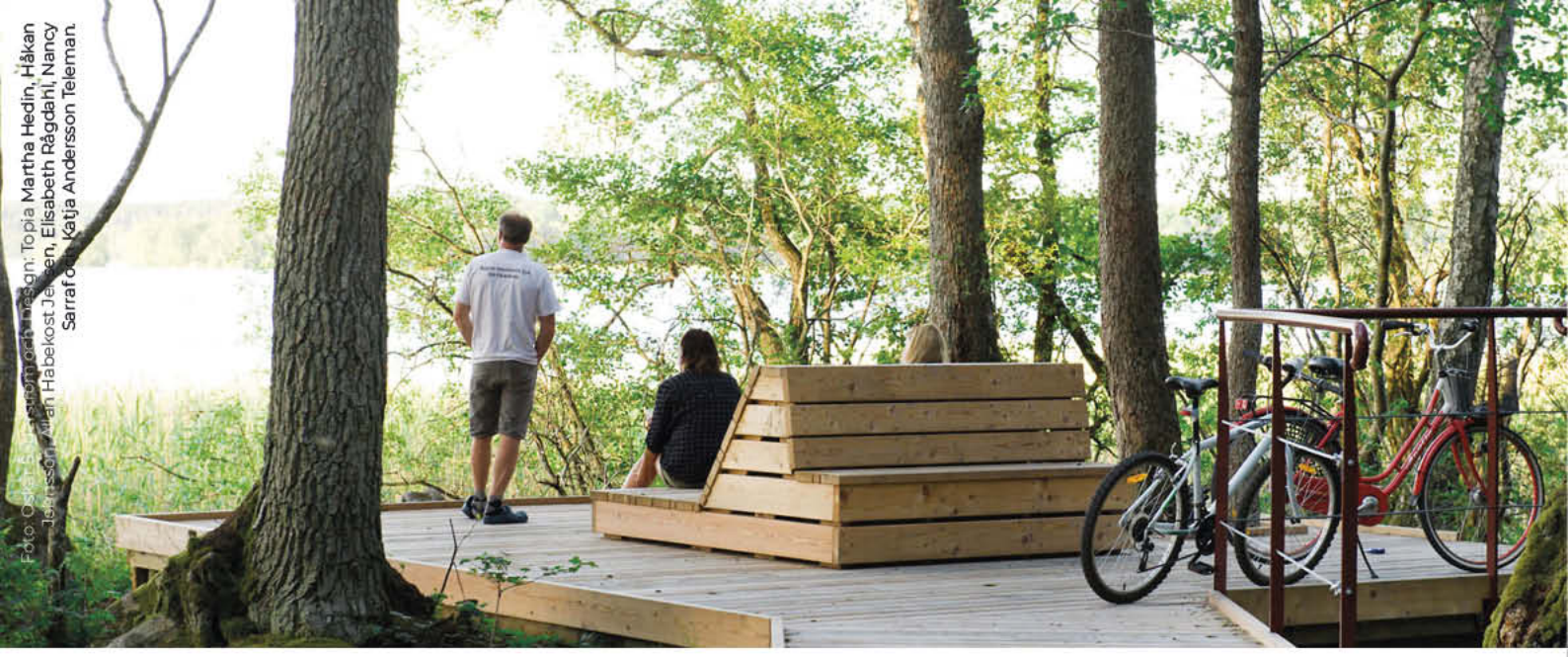

Foto: Oskar Sjöström, design: Topia Martha Hedin, Håkan Jönsson, Julian Habekost Jensen, Elisabeth Rågdahl, Nancy Sarrafian, Katja Andersson Teleman.

www.mithasnaes.dk

Højsg Skolen udført af TRUST, opført af Veste Aps, foto: Jonathan Weimar

Le Mur, Lemvig, producent af elementer: Oranje Beton A/S

PUMPEHUSET

STI 3,4 KM

FUGLESKJUL

FORMIDLINGSCENTER

GENETABLERING AF
NATUROMRÅDE

Æ Højvej

AARØSTENEN

2 FUGLESKJUL

1 INFOPUNKT

4 FUGLETÅRNET

KLIMA-LAVBUND
PROJEKTOMRÅDE

DETAILPLANLÆGNING NATURNÆRE OPLEVELSER

KLIMA-LAVBUNDSPROJEKT

Naturstyrelsen planlægger at anlægge et klima-lavbundsprojekt på Aarø. Dette vil indebære at en stor del af den landbrugsjord, der ligger midt på øen og i dag er drænet, bliver ført tilbage til forholdene før intensivt landbrug. Den nordlige del af området vil fremstå som et permanent vandspejl med lavtstående vand, mens den sydlige del i højere grad vil have karakter af våde enge. Dette medvirker til, at Aarø får yderligere et stort naturområde som vil supplere Korsø og Aarø Kalv, samt at Aarø vender tilbage til sin naturlige og oprindelige landskabsstruktur og sammenhæng med vandet.

Indsatsen Naturnære Oplevelser arbejder med at skabe rekreative oplevelser i forbindelse med

det nye og de eksisterende naturområder, samt at gøre det tilgængeligt for både lokale og besøgende. Indsatsen består grundlæggende af seks tiltag i landskabet, der har til formål - på forskellige måder - at iscenesætte og formidle landskabet og den store klimamæssige og naturmæssige bæredygtighedsgevinst, der opnås ved klima-lavbundsprojektet. Samtidig opfordrer tiltagene besøgende til at gå på opdagelse i området. Samtlige tiltag er placeret i områdets periferi for at undgå unødvendige forstyrrelser af flora og fauna i området.

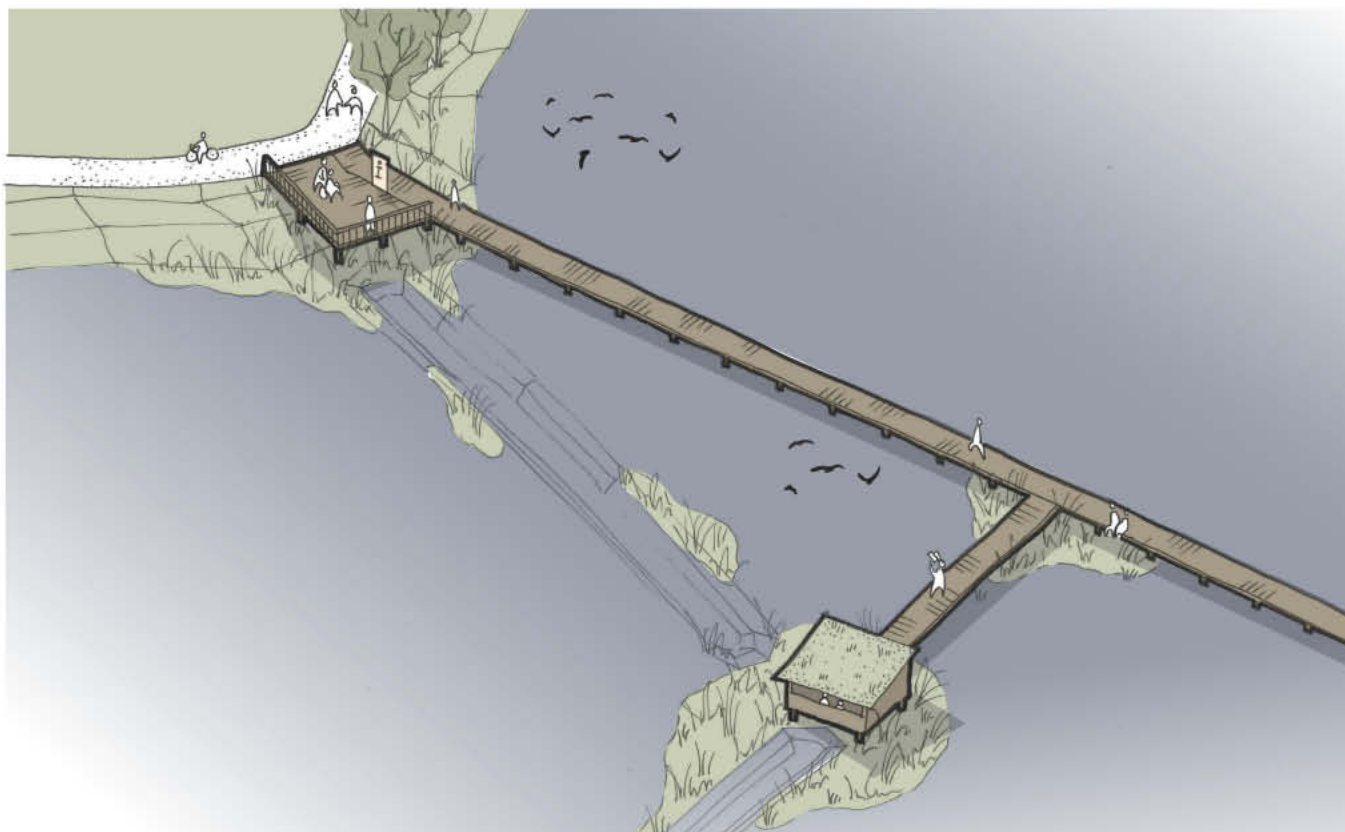
Læs mere om klima-lavbundsprojektet på s. 20-21 og i tiltagskataloget; 1. Rekreativt naturområde.

EGÅ ENGSØ

Lignende lavbundsprojekt, som blev etableret i 2006 ved stop af kunstig dræning.

Engsø, foto: Christina Hazelden

1 INFOPUNKT OG 2 OBSERVATIONSSKJUL I VANDET

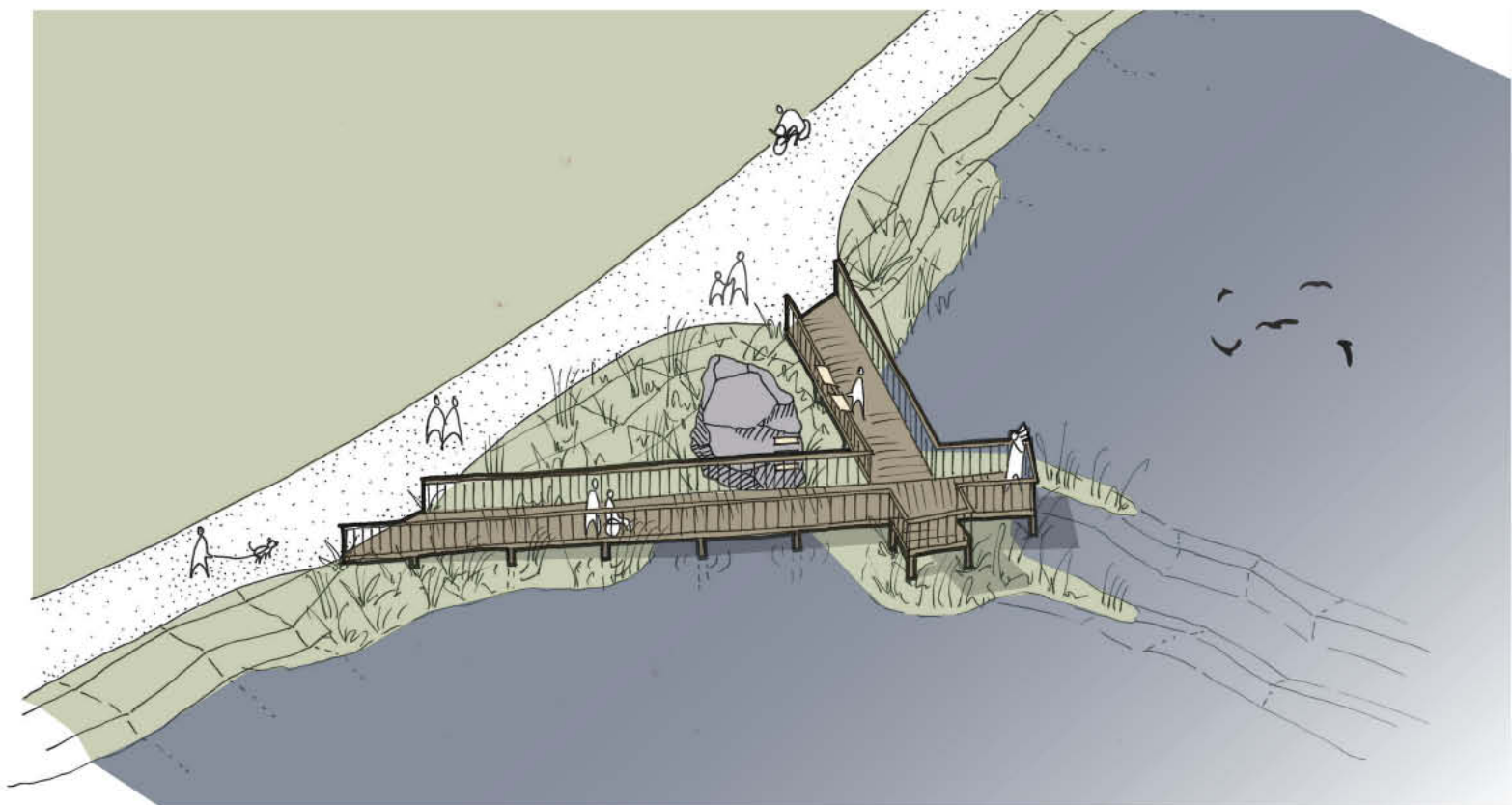
I forbindelse med krydset mellem Æ Højvej og den eksisterende grusvej, der forbinder pumpestationen placeres et informationspunkt. Dette informationspunkt bliver den primære ankomst til området og fokuserer på at formidle og iscenesætte klima-lavbundsprojektet. Her etableres også et offentligt toilet indpasset i omgivelserne. Via en træbro, der fører videre op mod pumpestationen bindes informationspunktet sammen med et observationsskjul, der placeres nedsænket i vandet. Ved at træde ned i observationsskjulet skabes en udsigt langs en tidligere grøft og området vandoverflade. Dette giver en helt særlig oplevelse og gør, at man som besøgende har frit udsyn til fugle- og dyrelivet i området uden at skræmme dem. Samtidigt oplever man den våde del af klima-lavbundsprojektet på første række. Placeringen for enden af en eksisterende drænkanaal betyder, at rørskov ikke kan gro her, da vandet er dybere. Således skabes naturligt en uforstyrret rende med frit udsyn.

“Informationspunktet bliver den primære ankomst til området og fokuserer på at formidle og iscenesætte klima-lavbundsprojektet. Via en træbro, bindes informationspunktet sammen med et observationsskjul, der placeres nedsunket i vandet.”

AARØSTENEN

Aarø-stenen er en vandreblok i granit som er placeret på øens nordlige del. Stenen er i dag beliggende i det område, som vil blive oversvømmet i forbindelse med, at klima-lavbundsprojektet bliver etableret. Stenen er i dag vanskelig at finde og i fremtiden vil det være umuligt da arealet bliver oversvømmet. Derfor foreslås det, at Aarø-stenen placeres langs med Æ Højvej. I dag er en stor del af stenen begravet under jorden, og ved at løfte den op på terræn vil den i højere grad blive synlig som et rumligt element langs med vejen. Rundt om stenen etableres to træbroer som skaber adgang rundt om stenen. Træbroerne skaber derudover et udkigspunkt over klima-lavbundsområdet fra Æ Højvej.

“Det foreslås at Aarø-stenen flyttes til en placering langs med 'Æ Højvej', og rundt om stenen etableres to træbroer som skaber adgang rundt om stenen. Træbroerne skaber derudover et udkigspunkt over klima-lavbundsområdet fra Æ Højvej.”

4 FUGLETÅRNET

Det eksisterende fugletårn er slidt og henvender sig primært én vej – mod Aarø Kalv. Dette er naturligt da Kalven traditionelt set har været hovedattraktionen for dem der vil opleve fugle og natur på Aarø. I fremtiden vil fugletårnet ligge centralt med Aarø Kalv mod øst og klima-lavbundsprojektet mod vest. Derfor foreslås et nyt fugletårn, der kan skabe en 360-graders naturoplevelse med Kalven og havet på den ene side og klima-lavbundsområdet samt Aarø på den anden. Fugletårnet udformes med skodder eller glugger, der gør at man kan kigge i alle retninger, men samtidigt undgår at skabe silhuetter da dette bidrager til at forstyrre fuglelivet. I bunden af tårnet indarbejdes en platform med forbindelse til terræn, der sikrer et højt niveau af tilgængelighed og som giver tilgang til tårnet i kørestol eller hvis man er dårligt gående.

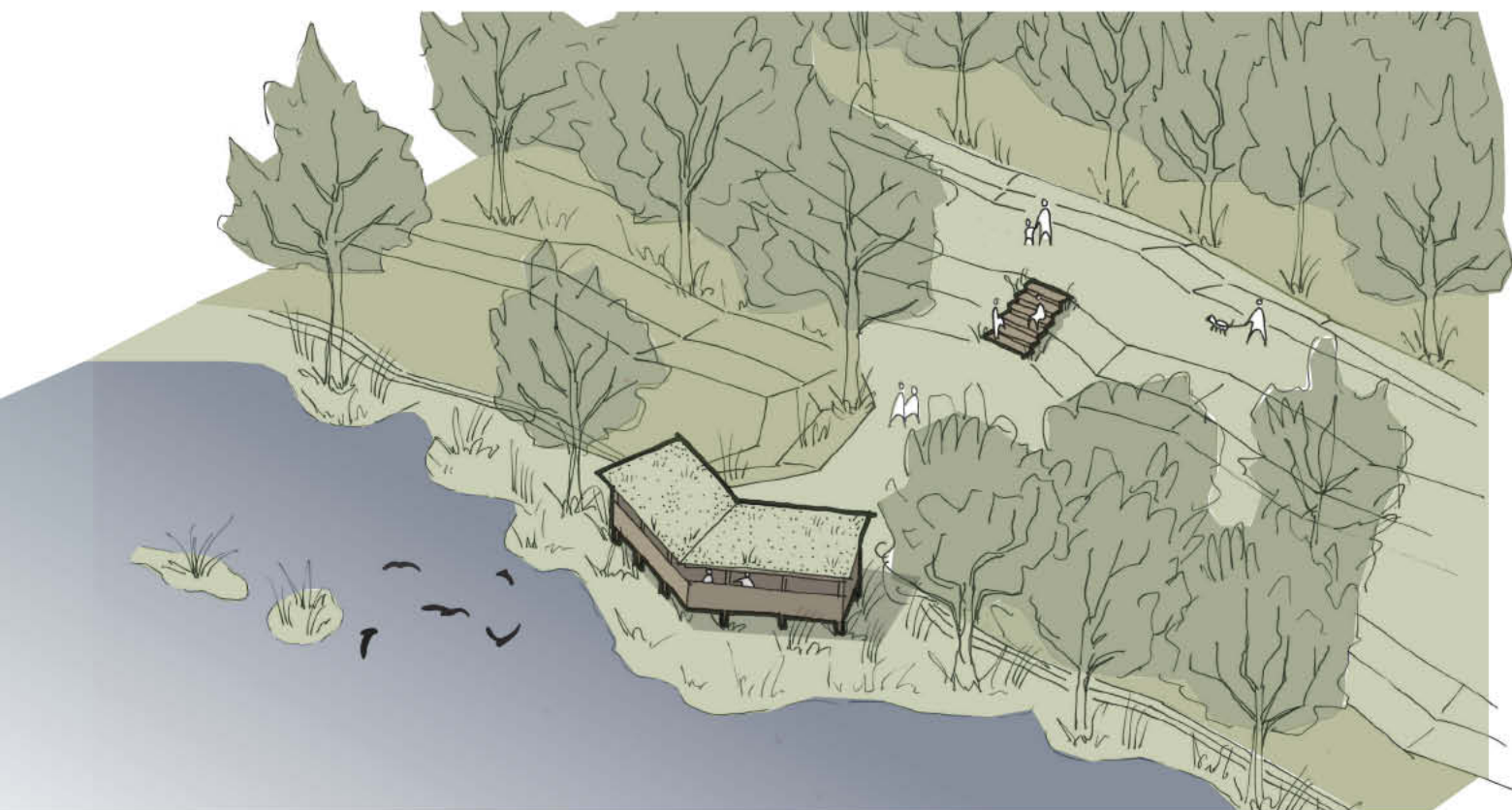
“Det nye fugletårn kan skabe en 360-graders naturoplevelse med Kalven og havet på den ene side og klima-lavbundsområdet samt Aarø på den anden.”

5

OBSERVATIONSSKJUL PÅ KANTEN AF DIGET

Fra fugletårnet er det muligt at følge diget mod nord, videre til pumpestationen. På vejen foreslås yderligere et observationsskjul til bl.a. fuglekiggeri. Dette skjul kigger mod sydvest og er placeret på indersiden af diget. Fra diget fører et trappeløb ned igennem den eksisterende kratbeplantning og hen til observationsskjule. Her putter skjule sig ved bunden af diget i den tætte beplantning, hvorfra man kan kigge ud over landskabet og klima-lavbundsområdet. På bagsiden, mod diget, åbner strukturen sig op og man bliver som besøgende naturligt ledt indenfor. Til den anden side smalner det af mod udsigten og gennem en lang slids skabes et panoramisk ud over området, der forstærkes af, at bygningen knækker på midten. Slidsen har en højde, der gør at man kan sidde ned og kigge ud og suppleres i bunden af en hylde til grej eller madpakker.

“Observationsskjule putter sig ved bunden af diget i den tætte beplantning, hvorfra det kigger ud over landskabet og klima-lavbundsområdet. Gennem en lang slids skabes et panoramisk ud over området, der forstærkes af, at bygningen knækker på midten.”

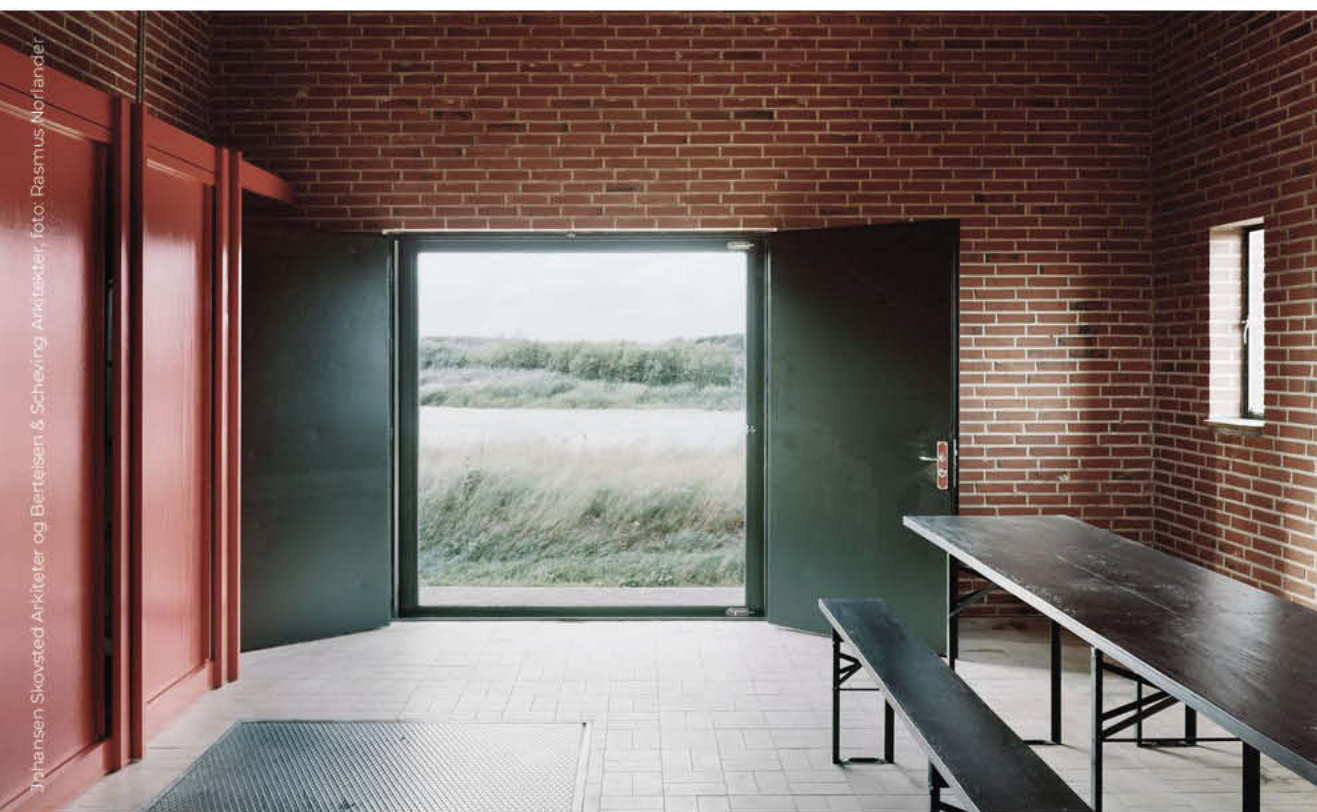
PUMPEHUSET

Nord for klima-lavbundsområdet ligger det eksisterende pumpehus. Pumpehuset har haft en vigtig rolle på øen da pumperne har sørget for at holde øens landbrugsjord drænet. I forbindelse med at klima-lavbundsprojektet bliver gennemført slukkes pumperne og bygningen mister derved sin funktion. Fokus på genbrug og bæredygtighed resulterer her i at give bygningen nyt liv. Derfor indrettes det gamle pumpehus som et informationscenter, der formidler den del af øens historie, der omhandler tørlægning, dræning og landbrug. Pumpehuset har en høj placering i landskabet hvilket betyder, at det mod syd kigger ud over klima-lavbundsområdet. Her åbnes bygningen op med store vinduespartier for at skabe en visuel forbindelse mellem formidlingen i bygningen og landskabet. Derudover udnyttes trapperne på bygningens sydside som en del af formidlingen, hvor besøgende også kan komme ned til vandoverfladen og kigge langs det eksisterende dike, der vil fremstå som en skygge under overfladen på den nye sø.

“Pumpehuset indrettes som et informationscenter, der formidler den del af øens historie, der omhandler tørlægning, dræning og landbrug. Bygningen 'åbnes op' med store vinduespartier for at skabe en visuel forbindelse mellem formidlingen i bygningen og landskabet.”

TRANSFORMATION AF PUMPEHUSET

Ved få indgreb kan pumpehuset blive et attraktivt informationscenter for historien bag øens landskab.

Arkitektur og foto: Blotope Aps

© 2017 gawekdesign

© 2017 gawekdesign

Periscope tower, OOP EAA, foto: Anssi Lassila

Arkitektur og foto: Blotope Aps

Stiernes system

- Stisløjfer
- Sekundære stier
- Knudepunkter

DETAILPLANLÆGNING NYE STINETVÆRK

Aarø er en velbesøgt destination, hvor både lokale og besøgende kommer for at nyde naturen og roen. I fremtiden vil denne profil styrkes yderligere, da øens naturområder øges væsentligt i areal i forbindelse med anlægget af klima-lavbundsprojektet. Øen døjer i dag med, at mange af stisystemerne enten er usammenhængende, blinde eller har lange strækninger, der skal tilbagelægges på smalle, trafikerede veje.

Indsatsen 'Nye stinetværk' arbejder derfor med at skabe et mere sammenhængende og afkoblet stinetværk på øen. Dette vil ikke kun skabe flere og bedre rekreative oplevelser for både beboere og besøgende, men vil samtidig skabe en større tryghed, da der færdes mange gående på vejen, særligt i højsæsonen. Målsætningen er, at det fremtidige stisystem skal skabe sløjfer fremfor blinde forløb, hvilket gør, at man i højere grad kan bevæge sig frit rundt på øen.

Grundlæggende arbejdes der med fire typer af forbindelser for at skabe et mere sammenhængende netværk af stier, grusstier og -veje, trædestier, træbroer og asfalteret vej. Grusstier og -veje anlægges de steder, hvor der skal skabes bedre adgang, også for brugere i kørestol. Et eksempel på dette er den såkaldte Klimasti midt på øen, der skaber en sløjfe rundt om klima-lavbundsprojektet og bidrager til at binde mange af øens stisystemer sammen. Trædestier bruges i forbindelse med de steder, hvor man bevæger sig igennem følsom natur eller tilsvarende. Dette gør sig eksempelvis gældende de steder, hvor man færdes på øens diger. Enkelte steder bruges træbroer som bindeled i stisystemerne. Dette for at krydse våde områder men også for at skabe unikke og varierede oplevelser for brugerne.

Asfalteret vej, bruges udelukkende der, hvor det ellers ikke er muligt at skabe gode forbindelser. Vejene opgraderes her med en såkaldt rabatforstærkning, hvor der anlægges et ekstra grusareal i begge sider af vejen. Dette skaber mere plads til fodgængere og cyklister, hvilket er særligt relevant i situationer, hvor der er modkørende biler.

Stiernes system

Foruden de fire typer af belægning er Aarøs nye stinetværk udarbejdet gennem fire stikoncepter:

- **Stisløjfer**, som hver især udgør en rute med et tema baseret på naturområdet. De fleste af disse kan evt. certificeres som kvalitetsstier.
- **Sekundære stier**, der kobler stisløjferne sammen (markeret med prikker på kortet).
- **Knudepunkter**, der er navngivet A, B, C, D... osv., så man selv kan stykke en rute sammen og kombinere forskellige stisløjfer.
- **Aarø Rundt**, der udover at være en stisløjfe også kobler alle øens andre stisløjfer sammen.

STIER MED HØJ KVALITET

Generelt er de nye stisystemer udformet med henblik på, at de kan blive certificeret efter Dansk Vandrelaugs kvalitetsstier. Dette system er baseret på en tysk standard og det vurderes, at det vil være fremmende for at tiltrække turister til øen, hvis så mange stier som muligt kan opnå en certificering.

TANKEPAUSER

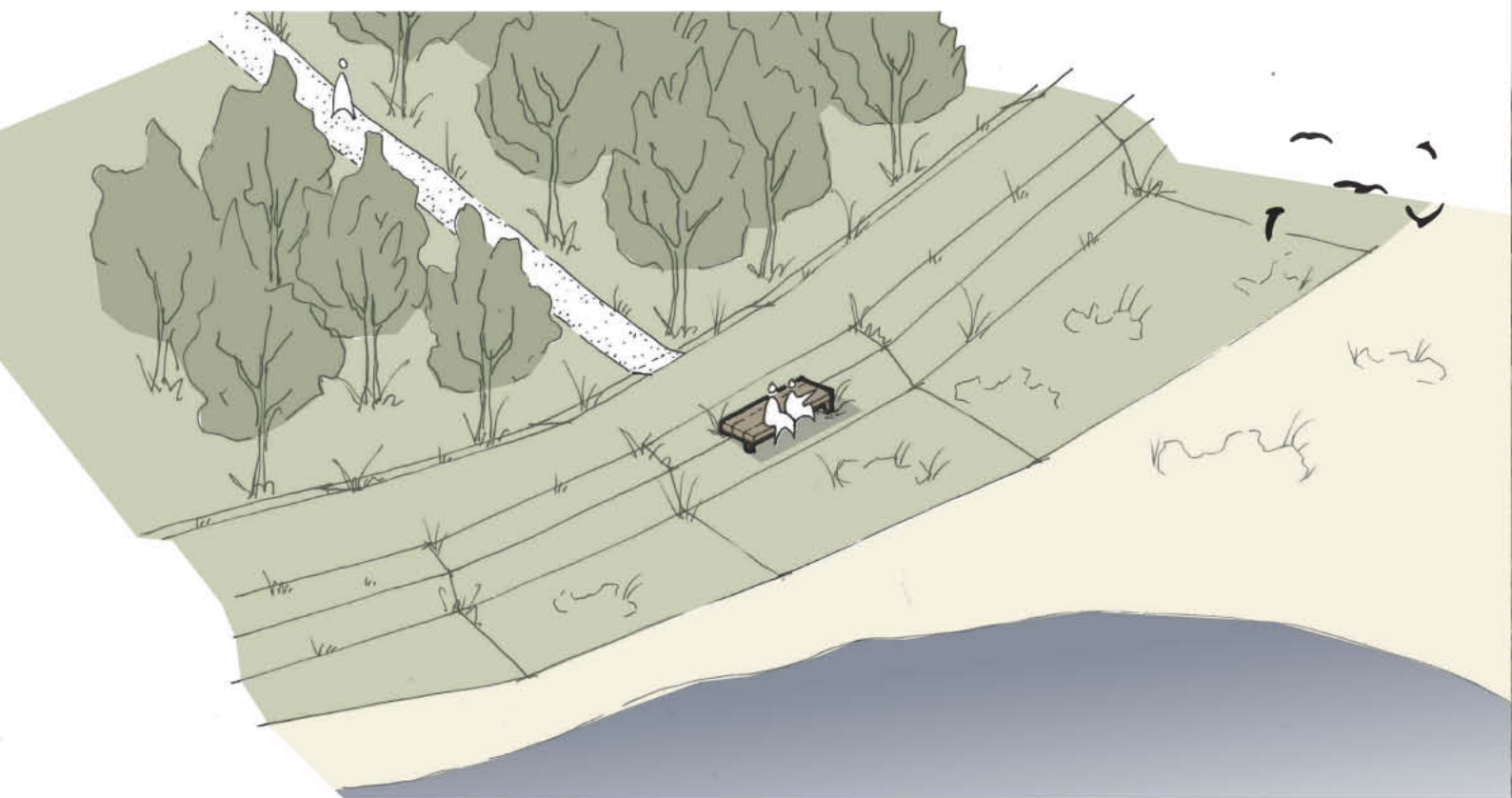
For at skabe yderligere rekreativ værdi langs stierne etableres så kaldte 'tankepauser'. Dette er mindre anlæg i landskabet som kan få besøgende til at stoppe op, og er med til at formidle områdets og landskabets. Det kan være ved at lave en platform med udsigt over landskabet, en kant så man kan tage en pause til eftertanke eller ved at danne et rum (evt. med overdække) til at finde sin termokande frem og 'tanke op'. Tankepauserne placeres strategisk langs stierne med et jævnt interval og fungerer også som vejvisere, der hvor flere stiforbindelser krydser hinanden. Tankepauserne udføres i naturlige materialer og med en

arkitektonisk udformning, der får dem til at smelte sammen med landskabet.

AARØ RUNDT

Som supplement til de kortere stisløjfer etableres også en forbindelse på 9,5 km, der kaldes for Aarø Rundt. Dette forløb kobler sig på og bruger mange af de kortere stier men kræver også, at man færdes på stranden. Grundet sin karakter vil Aarø rundt-forløbet være utilgængeligt på visse tidspunkter – eksempelvis ved højvande. Dette vil også gøre sig gældende ved nogle af trædestierne, hvor fremkommeligheden vil være på naturens præmisser og det nogle gange er tørt, men andre gange kræver gummistøvler for at komme frem.

Aarø Rundt lever op til kravene om en kvalitetssti af typen natur sti, da man hele 90% af ruten færdes på landskabstypiske overflader, hvilket er langt over de 55%, som er påkrævet. Desuden færdes man blot 4% af ruten langs befærdede veje, hvor kravet er max 5%. De sidste 6% af Aarø Rundt foregår på grusvej.

Felix Vestergaard / Aarhus Kommune, Talskøj og Miljø

Naturbydelen, 2+1 Idebureau

Design: Strootman Landschapsarchitecten, foto: Harry Cock

Egeådal Kommune

Naturbydelen, 2+1 Idebureau

Design: Niemepa van Ooster

KORSØSTIEN

Korsø-stien er en stisløjfe på ca. 4,2 km som har til formål at formidle naturområdet ved Korsø som både rummer et rigt fugleliv og unik natur. Ruten er, ligesom de andre nye ruter, placeret i periferien af det naturområde den støder op til. Ruten har sit udgangspunkt på Aarø Havn og fortsætter over den nye Havneforbindelse og videre igennem Aarø By i retning mod den sydlige del af øen. Denne strækning foregår på asfalteret vej og de nødvendige steder laves en rabatforstærkning, hvilket giver bedre plads til fodgængere. Efter Aarø 216 ligger en vejstrækning, hvor landskabet åbner sig op og præsenterer et flot kig ud over Korsø. Her etableres en tankepause, der giver mulighed for at stoppe op og nyde udsigten. Tankepausen udformes således at den hæver sig i terrænet og derfor forbedrer udsigten yderligere. Længere mod syd fortsætter ruten

langs den eksisterende trædesti, der fører fra vejen ned til stranden. For enden af trædestien etableres en mindre tankepause med fokus på formidling, hvor man også har en flot udsigt til området ved Korsø. Herfra forsætter ruten mod nord langs stranden indtil den møder den eksisterende trædesti, der fører videre til Aarø fyr. Landskabet her er foranderligt og påvirkes i høj grad af havet, hvilket gør denne stækning til en helt særlig oplevelse. Fra Aarø fyr fortsætter ruten tilbage til havnen langs den eksisterende grusvej forbi fiskerhusene.

Korsø-stien kan som udgangspunkt ikke certificeres som kvalitetssti, da man på en stor del af ruten færdes langs en befærdet vej, som overstiger de tilladte 300 m. En befærdet vej er en vej uden fortov og cykelstier og har heller ikke afmærkede krydsninger.

STRANDEN VED STORE OG LILLE KORSØ

Kanten mellem strandeng og strand, hvor havets bølger har eroderet den sandede jord under strandengen væk.

Foto: Labland

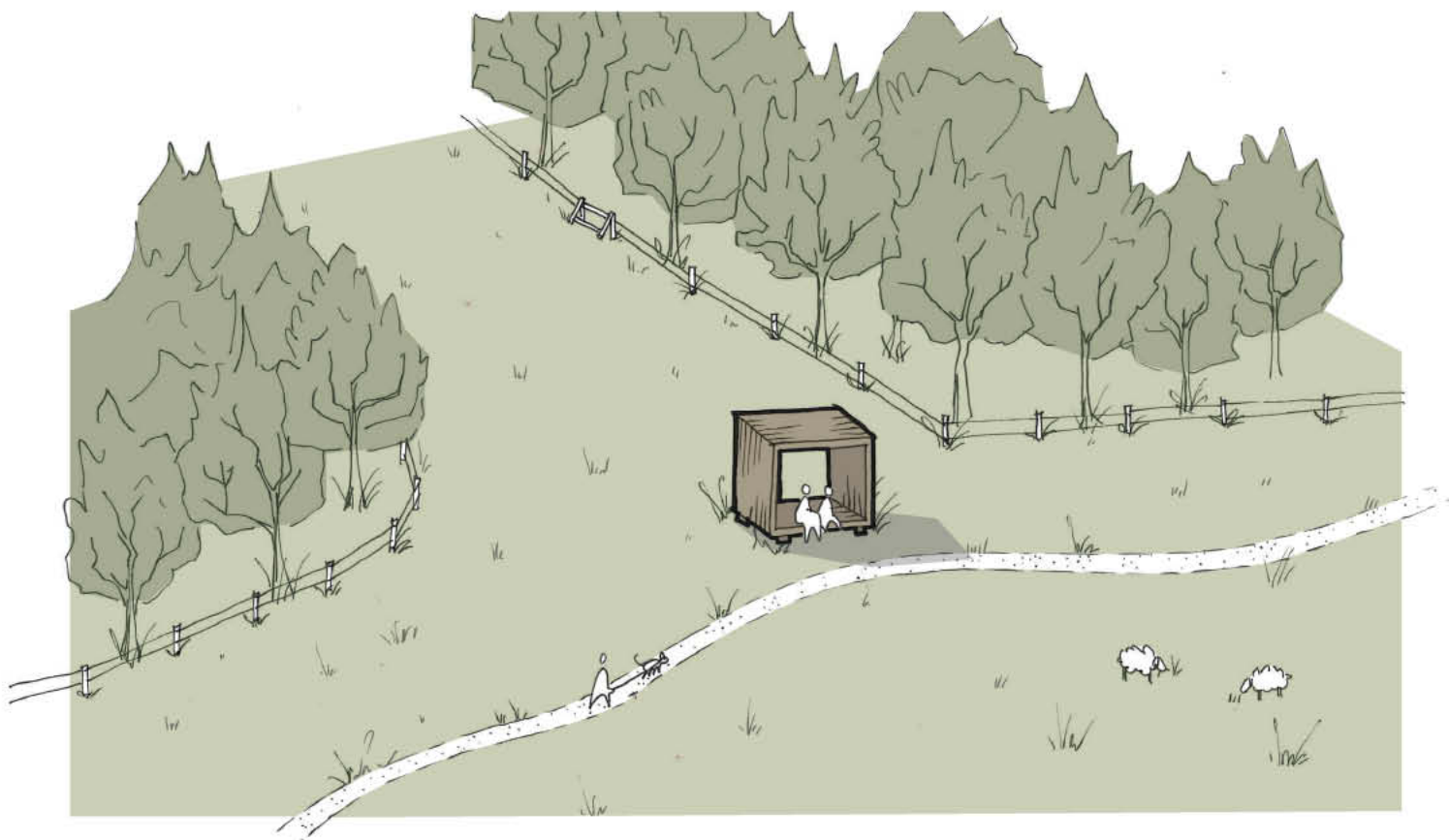

KLIMASTIEN

Klimastien er en ca. 6,9 km lang rute, der løber langs periferien af klima-lavbundsprojektet og derigennem binder en stor del af øen sammen. Samtidigt sikrer Klimastien adgang til de tiltag, der er placeret rundt om klima-lavbundsprojektet, hvilket er med til at gøre klima-lavbundsprojektet til rekreativ klimatilpasning. Klimastien starter ved det nye informationspunkt i forbindelse med Æ Højvej. Herfra løber ruten mod nord, langs et brodække, der fører videre op til pumpehuset. Denne strækning løber igennem klima-lavbundsområdet og vil give brugeren en helt unik oplevelse af området. Ved pumpestationen stiger terrænet og giver en god udsigt over vandspejlet. Fra pumpestationen fortsætter forbindelsen ad en trædesti ovenpå diget igennem øens nordøstlige skovområde. Når ruten runder øens nordøstlige hjørne, åbner landskabet sig op og oplevelsen af, at gå på diget bliver mere fremtrædende. Her befinder man sig højt i landskabet med udsigt over havet og Aarø Kalv til den ene side og klima-lavbundsområdet til den anden. Når diget når frem til fugletårnet

knækker ruten tilbage mod vest langs Æ Højvej, forbi Aarø-stenens nye placering. Ved ankomst til klima-lavbundsområdet sydlige ben følger stien områdets periferi hele vejen rundt for til sidst at lede brugeren tilbage mod nord og Æ Højvej, hvor det nye informationspunkt er placeret. Langs denne del af stien placeres fire tankepauser.

Klimastien kan potentielt blive Danmarks første certificerede komfort sti, da langt størstedelen af stien foregår på grussti/-vej (70%) eller brodække. Det kræver blot, at der etableres et toilet og at stien bliver 'snublefri' (dvs. at landskabstypiske overflader helst skal undgås). Oppe på diget er der trædesti med landskabstypisk underlag (græs), men diget vurderes let fremkommeligt og snublefrit. Ved svært fremkommelige steder skal der være gelænder - så som på vej op og ned ad diget. Klimastien har meget til fælles med vandrelaugets kategori, natur sti, da der er naturligt stille på ruten og attraktivt naturlandskab hele vejen. Dog er tilgængeligheden prioriteret højere end de landskabstypiske overflader.

FAMILIELOOPET

Familieloopet er en ca. 2,2 km lang rute, der skaber et kortere oplevelsesforløb og binder nogle af de centrale informationspunkter omkring klima-lavbundsprojektet sammen. Familieloopet er tiltænkt børnefamilier, brugere som er dårligt gående eller de, som bare vil gå en kort tur.

Familieloopet starter ved det nye informationspunkt i forbindelse med Æ Højvej. Herfra løber ruten mod nord langs brodækket, der fører videre op til pumpehuset. På denne strækning placeres en tankepause, hvor det også er muligt at indarbejde en smutvej, der afkorter ruten. Fra pumpehuset løber ruten mod vest langs diget og forsætter efterfølgende mod syd langs en højderyg i landskabet. Strækningen langs højderyggen byder på en flot udsigt over klima-lavbundsområdet. Ruten fortsætter forbi en gård, der i dag ligger på toppen af bakken, som i fremtiden foreslås omdannet til et naturformidlingscenter (se tiltag 16). Herfra fortsætter ruten langs højderyggen mod syd og tilbage ned til Æ Højvej og informationspunktet.

Familie-loopet kan som udgangspunkt certificeres som familie sti, hvis blot man sørger for at etablere minimum 2 'børneforberedte legemuligheder' og en 'naturnær legemulighed' som fx. træer eller vand. Legemulighederne kan fx. være kiggerter ved ankomstsituationen og et legeområde ved formidlingscenteret. Stien indeholder ingen farlige veje for børn og der er ingen dele af stien som går 'lige ud' i mere end 300 m ad gangen. Der skal i gennemsnit være en natur- eller kulturattraktion pr. km og to oplevelsespunkter pr. km. Her kan både ankomstsituationen, brodækket, fugleskjulet, pumpehuset og formidlingscenteret indgå.

CAMPINGSTIEN

Camping-stien er en ca. 2,8 km lang rute, der binder campingpladsen sammen med kysten og de rekreative områder rundt om klima-lavbundsprojektet. Ruten starter nord for campingpladsen og løber herfra mod vest langs den eksisterende grusvej ud til kysten. Herfra fortsætter ruten

langs en trædesti oppe på diget, hvor der er udsigt over både hav og ølandskabet hele vejen op til fugletårnet. Fra fugletårnet følger ruten det samme tracé som Klimastien, forbi Aarøstenen og videre mod syd. Fra Klimastien fører en tværforbindelse tilbage til campingpladsen. Campingstien kan bruges som en selvstående rute men kan også indgå som en forlængelse af Klimastien. Den er adgangsgivende til øens rekreative stisystem for campingpladsens gæster, der således kan slippe for at gå på vejen.

Campingstien kan, ligesom Klimastien, potentielt certificeres som komfort sti med samme kriterier og udfordringer som beskrevet ved Klimastien. Certificeringen kræver ligeledes et toilet på ruten, hvor det foreslåes at henvise til et af campingpladsens.

AARØ KALV

Aarø Kalv er en ca. 5,3 km lang rute, der skaber adgang til et unikt dansk naturområde med samme navn udenfor ynglesæsonen. Forløbet følger det eksisterende tracé, hvilket betyder, at ruten følger det samme forløb frem og tilbage med mindre man vælger at færdes på stranden den ene vej. Der etableres to mindre tankepauser langs forløbet. Den første placeres ved rutens start og den anden på kalvens spids. Tankepausen på Kalvens spids er en minimal markør i landskabet og fokuserer på digital formidling, der markerer stiens endepunkt.

Aarø Kalv kan som udgangspunkt certificeres som natur sti, da hele 100% af stien foregår på landskabstypisk underlag, der er naturligt stille og ingen befærdede veje. For at leve op til kriterierne for en natur sti skal der være min. et attraktivt naturlandskab pr. 5 km, og mindst 2 km af stien skal gå igennem det. En naturattraktion kan fx. være et udsigtspunkt, natursceneri, fjord/bugt, kystskrænt, fin biotop, mose og fredet område. Aarø Kalv har både udsigtspunkter, fine biotoper og er et fredet område. Alle kvalitetsstier starter og slutter samme sted, og Aarø Kalv-stien er tænkt som en sti, hvor man går 'ud og hjem' nogenlunde samme vej.

RÆKKEFØLGEPLANER

Indsatskategorier i anlægsprojekterne

Projekter der behandler havnen

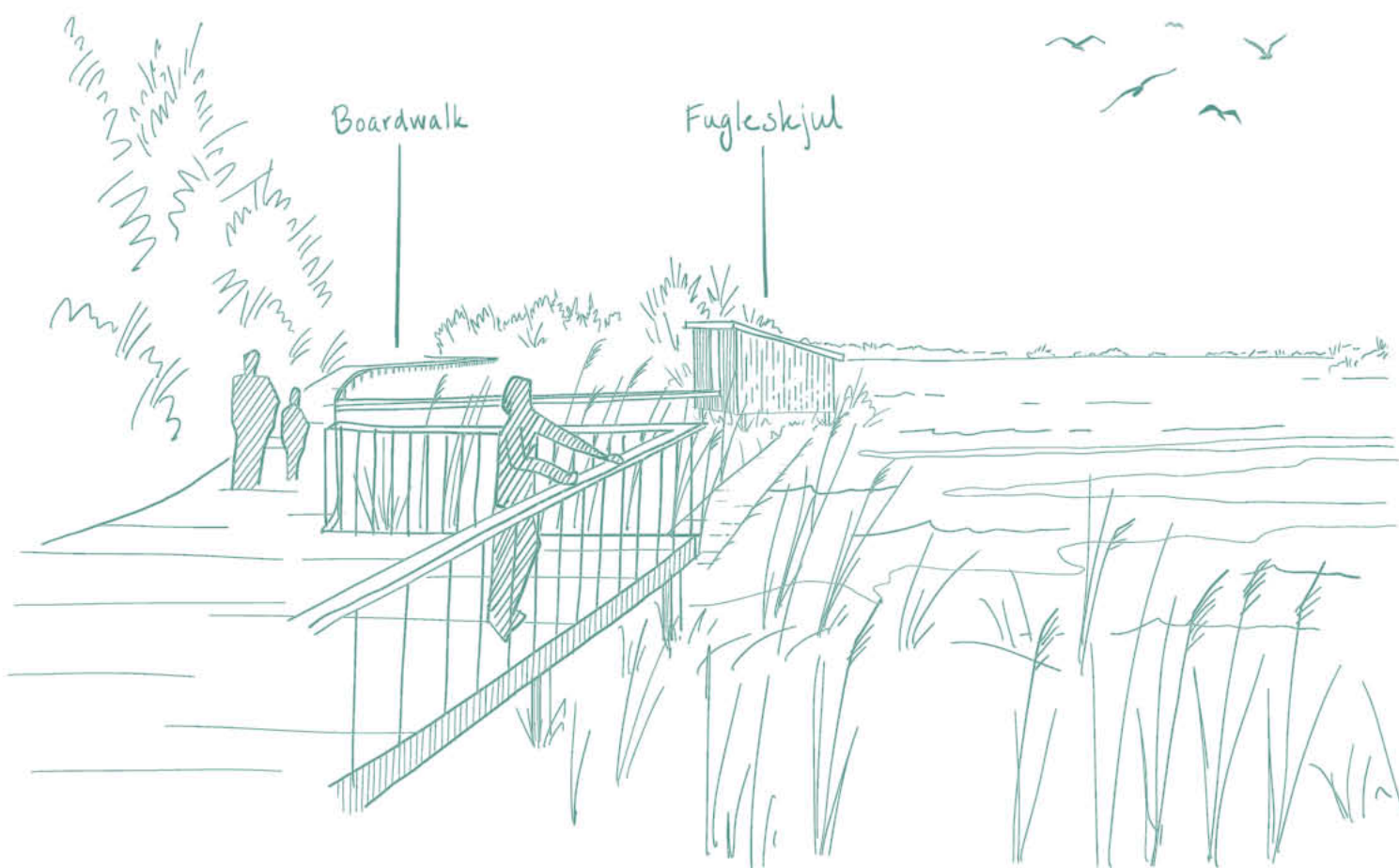
Projekter ifm. klima-lavbundsprojektet

Projekter der behandler nye forbindelser og infrastruktur

Projekter der skaber øget overnatningskapacitet

RÆKKEFØLGEPLANER

RÆKKEFØLGEPLAN SOM VÆRKTØJ

Rækkefølgeplanen er et værktøj, der understøtter det fremadrettede arbejde med udviklingsplanen gennem at definere en prioriteret liste for rækkefølgen, de forskellige delprojekter skal opstartes i. Således kan planen bruges til at tilrettelægge planlægningsmæssige og økonomiske indsatser. Selvom de enkeltstående indsatser er placeret i en prioriteret rækkefølge vil de i praksis være sideløbende projekter, der bliver udviklet og etableret indefor de afsatte tidsgrupperinger. Derfor er de definerede tidsintervaller et godt udgangspunkt for, hvordan de forskellige indsatser skal prioriteres. Rækkefølgen i rækkefølgeplanen indikerer derfor et realistisk billede af i hvilken rækkefølge projekterne vil blive anlagt.

Rækkefølgeplanen tager afsæt i planens tiltagskatalog samt de tre detailplaner og er inddelt i to dele som supplerer hinanden. Den første rækkefølgeplan behandler de indsatser, der fokuserer på de erhvervmæssige og strategiske indsatser, der skal understøtte øens aktører og fremme grundlaget for at tiltrække nye. Den anden del fokuserer på at beskrive de anlægsprojekter, der skal understøtte udviklingsplanen og derved fremme visionen om Aarø som naturø og et øsamfund i balance.

RÆKKEFØLGEPLANER

ERHVERVSMÆSSIGE INDSATSER

ÅBNINGSTRÆK

1 - 2 ÅR

1 ERHVERVSSAMARBEJDE

Fokus på at styrke de små virksomheder, da de som individuelle aktører kan have svære vilkår. Derfor vil det være formålstjenesteligt med en understøttelse af sammenhængskraften på Aarø. Og da øen og Aarø Sund har så direkte indflydelse på hinanden ses størst nyttevirkning ved at sammentænke indsatsen mellem ø og fastland. Ideelt set sker tiltaget som et samarbejde mellem Haderslev Kommune og Haderslev Erhvervsråd. Hvor kommunen skaber og faciliterer rammerne for samarbejdet og Erhvervsrådet indtager en rolle, hvor de identificerer og fører den tætte dialog med virksomhederne.

Aktør primær: Haderslev Kommune, Haderslev Erhvervsråd

Aktør sekundær: Lokale virksomheder

2 KOMMUNIKATIONSINDSATS

Fokus på de gode fortællinger. Et muligt klima-lavbundsprojekt, spændende lokale virksomheder og smuk natur bidrager alle med godt kommunikationsindhold ('content'). Gennem at aktivere de rigtige aktører, der kan sprede den gode historie til relevante målgrupper, kan der skabes en øget opmærksomhed omkring Aarø. Derudover ville det være hensigtsmæssigt med en fælles koordinator, der kan aktivere de lokale borgere og virksomheder til at dele deres historier, fx. på SoMe.

Aktør primær: Destination Sønderjylland

Aktør sekundær: Lokale virksomheder, Haderslev Kommune

KORT SIGT

2 - 5 ÅR

3 RESORT-PLANLÆGNING

Hvis det er et ønske at udvikle et resort på Aarø vil det være hensigtsmæssigt, at investere ressourcer i at udvikle en selvstændig plan, der vil gøre det lettere for private investorer at udvikle et konkret projekt på øen. Erfaring fra Rødmø viser at et mulighedsstudie har dannet fagligt grundlag for samtaler med investorer, der slutteligt har ført til et udviklingsprojekt med tilførsel af ny overnatningskapacitet.

Aktør primær: Privat, Haderslev Erhvervsråd

Aktør sekundær: Haderslev Kommune

4 LOKALE LEJEBOLIGER

Udviklingen på Aarø afhænger af evnen til at tiltrække og fastholde borgere. Projektet omkring udlejningsboliger er derfor centralt for øens fremtid. For nuværende arbejdes der allerede på etableringen af to prøveboliger, der gør det muligt at afprøve livet på en lille ø, inden potentielle tilflyttere tager springet og bosætter sig. Hertil kunne tilføjes reelle lejeboliger, der muliggør længere tids leje inden beboerne eventuelt køber en bolig på øen. Der bør samtidigt udformes en målrettet strategi for at skabe øget opmærksomhed på Aarø i forbindelse med bosætning. Strategien udarbejdes i sammehæng med Haderslev Kommunes bosætningsindsats.

Aktør primær: Lokale kræfter

Aktør sekundær: Haderslev Kommune

5 ERHVERSMÆSSIG UDVIKLING PÅ AARØ HAVN

Haderslev Kommune har fokus på udviklingen af Aarø Havn, hvor man afsøger mulighederne for økonomisk støtte til et omfattede projekt for et fornyet havneområde, herunder nye klimatilpassede bygninger og tilføjelse af en mindre jollehavn. Udover de fysiske rammer er der også behov for at tiltrække nye erhvervsdrivende. Det vil være oplagt at indtænke Aarøsund Havn i denne indsats, da der er bygninger på fastlandssiden, der, med nye virksomheder, kunne gøre området mere attraktivt for borgere og gæster.

Aktør primær: Haderslev Erhvervsråd

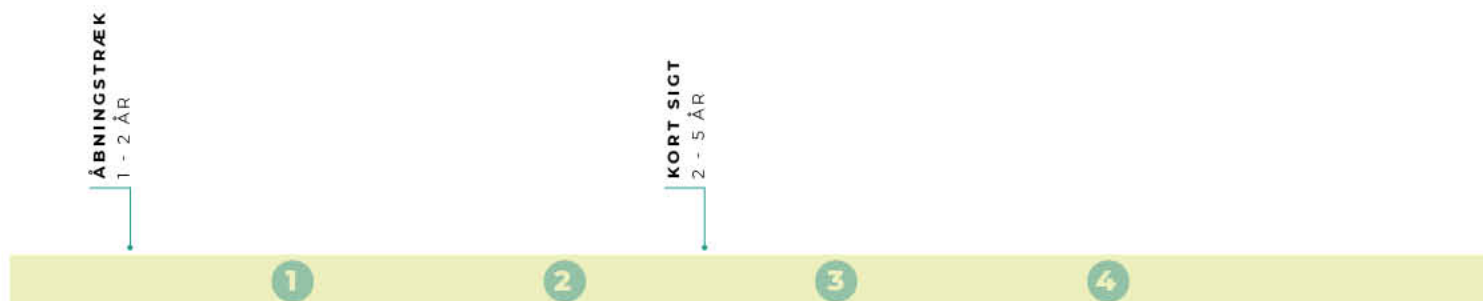
Aktør sekundær: Haderslev Kommune, Erhvervshus Sydjylland

6 ONLINE SALG AF OPLEVELSER

Aarø har i dag en række oplevelsesprodukter, fx. udlejning af golfbiler, alpakavandring, ture med traktorbus i kombination med ølsmagning mm. Destination Sønderjylland har en stærk onlineportal, hvor gæster fra nær og fjern kan booke oplevelser. På trods af, at der er en omkostning forbundet med at sælge sine produkter gennem en portal som Destination Sønderjyllands, ville det give et godt overblik og øget tilgængelighed, hvis alle oplevelsestilbud på Aarø samles et sted.

Aktør primær: Destination Sønderjylland, Lokale virksomheder

Aktør sekundær: -

7 OFFENTLIG TRANSPORT

Busforbindelsen mellem Haderslev og Aarø Sund er en vigtig transportvej for tiltrækning af arbejdskraft til Aarø. Specielt i sommerhalvåret er virksomhederne på øen afhængige af medarbejdere fra Haderslev og omegn - her spiller offentlig transport en afgørende rolle. Derudover understøtter busforbindelserne muligheden for at komme til Aarø uden bil og således også den bæredygtige agenda omkring grøn- og blå mobilitet. Det er derfor vigtigt, at der løbende holdes opmærksomhed på, at forbindelserne med offentlig transport opretholdes på et højt niveau.

Aktør primær: Sydtrafik

Aktør sekundær: Haderslev Kommune

LANG SIGT

6 - 10 ÅR

8 CERTIFICERING AF RUTER

Som tidligere nævnt er markedsføring vigtig for tiltrækning af turister. Stinetværket, der præsenteres i den strategisk-fysiske udviklingsplan, er designet efter at kunne certificeres under Dansk Vandrelaugs Kvalitetsstier. Dels fordi certificeringen sætter stierne ind i en national sammenhæng med lignede vandreruter, men også fordi der således opnås gratis markedsføring. Se mere under tiltag afsnittet 'Nye Stinetværk' på s. 57.

Aktør primær: Lokale ildsjæle

Aktør sekundær: Haderslev Kommune

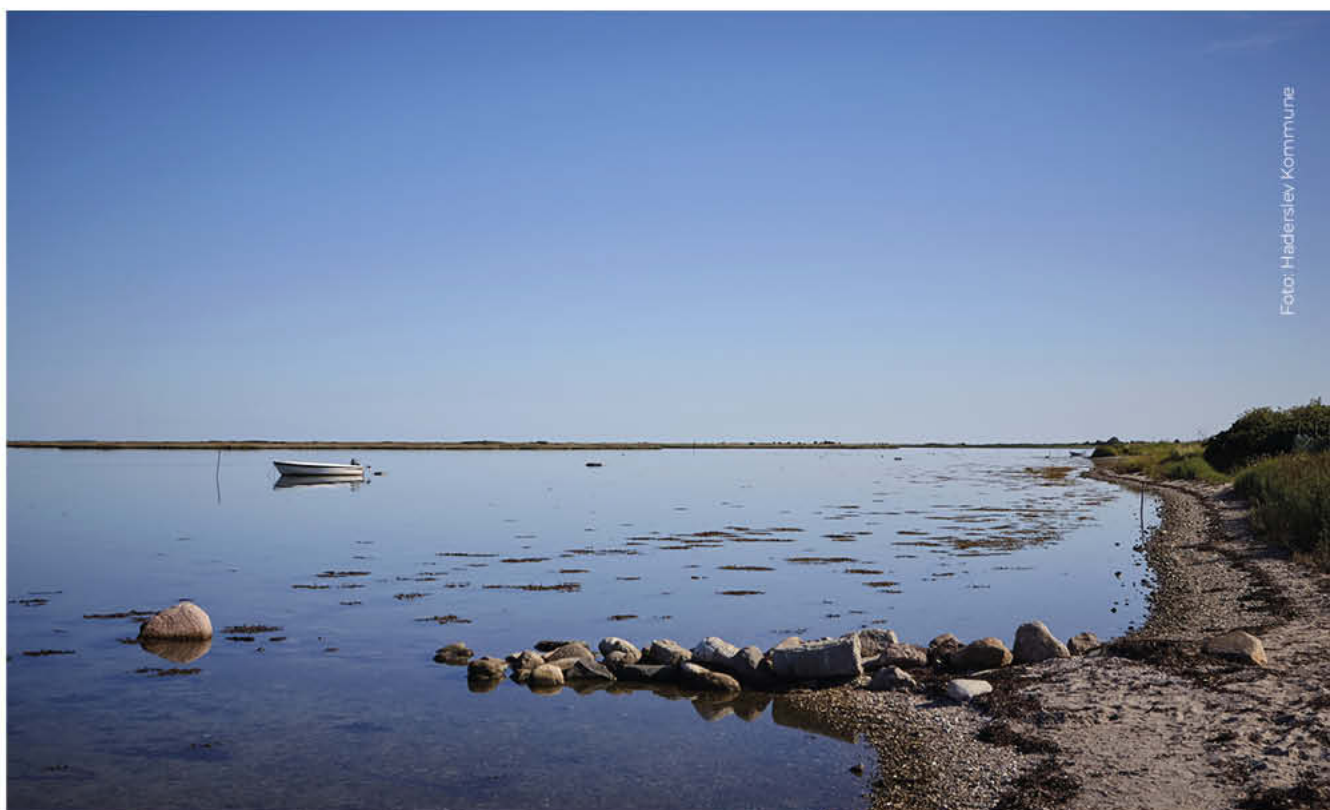
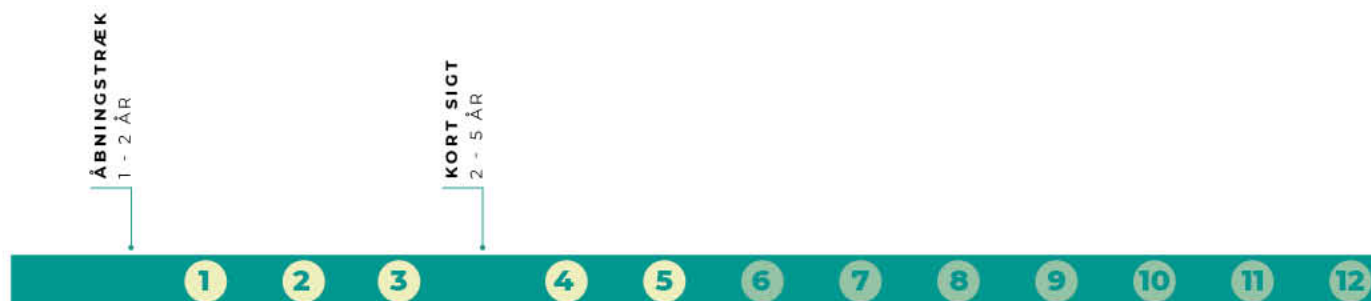

Foto: Haderslev Kommune

RÆKKEFØLGEPLANER ANLÆGSPROJEKTER

ÅBNINGSTRÆK

1 - 2 ÅR

1 HAVNEFORBINDELSEN

Den nye broforbindelse mellem Aarø havn og byen foreslås anlagt som det første led i visionen af Aarø som naturø. Forbindelsen vil skabe god mobilitet og øget tryghed i hverdagen samt en mere naturlig forbindelse mellem havn og by for både lokale og besøgende. Derudover kan forbindelsen anlægges uafhængig af de resterende anlæg på havnen og kan derfor igangsættes hurtigt. Forbindelsen vil blive et startskud for det fremadrettede arbejde med planen og vil give øens beboere en indikation om, at arbejdet med visionen tages alvorligt.

Aktør primær: Haderslev Kommune

Aktør sekundær: Fond / Pulje

2 FUGLETÅRNET

Fugletårnet er, ligesom Havneforbindelsen, et godt fritstående projekt der kan bruges som et startskud for implementeringen af den strategisk-fysiske udviklingsplan. Anlæg af fugletårnet vil sikre en optakt til klima-lavbundsprojektet men samtidigt skabe bedre forhold for øens beboere og besøgende da det også faciliterer oplevelsen af Aarø Kalv og det fugleliv som dette område tilbyder.

Aktør primær: Haderslev Kommune

Aktør sekundær: Fond / Pulje

3 REKREATIVE TILTAG I HAVNEBASSINET

Som supplement til Havneforbindelsen foreslås de rekreative tiltag i havnebassinet anlagt som et tidligt startskud på havneudviklingen. Disse tiltag består af solnedgangstrappen og krabbebroen. Tiltagene er enkeltstående elementer, der kan etableres i forbindelse med de eksisterende forhold. Derudover vil de give havnen yderligere rekreative muligheder, hvilket vil bidrage til at skabe mere liv på havnen.

Aktør primær: Haderslev Kommune

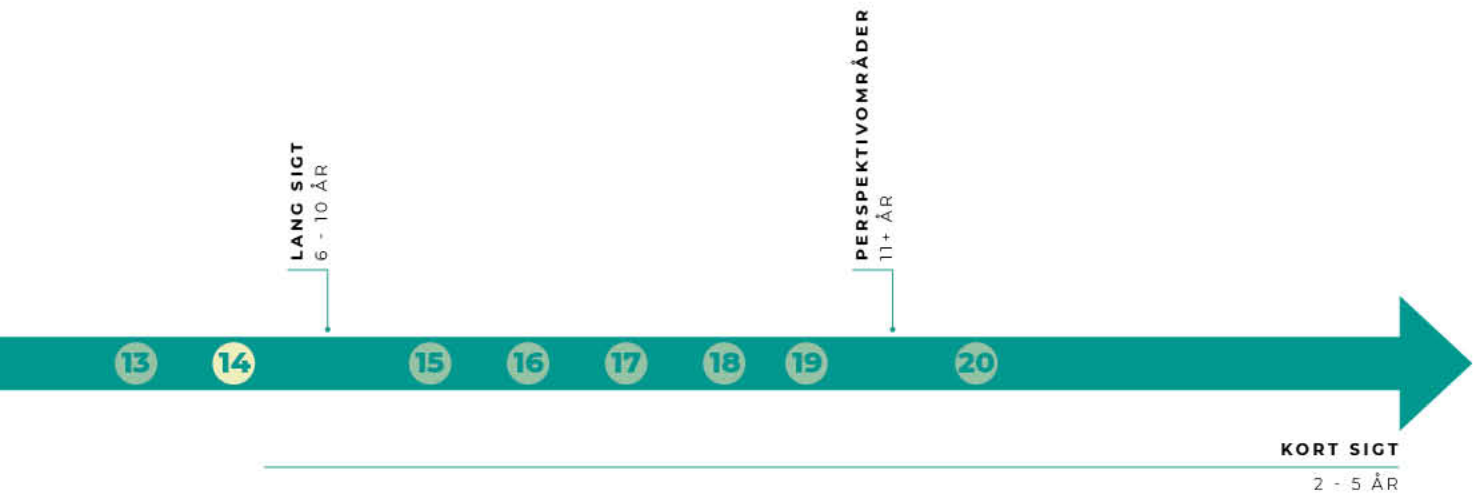
Aktør sekundær: Fond / Pulje

Projekter der behandler havnen

Projekter ifm. klima-lavbundsprojektet

Projekter der behandler nye forbindelser og infrastruktur

Projekter der skaber øget overnatningskapacitet

4 REKREATIVE TILTAG IFM. KLIMA-LAVBUNDSPROJEKT

I forlængelse af, at klima-lavbundsprojektet bliver igangsat, bør der arbejdes videre med de faciliteter, der knytter sig til projektet. Disse inkluderer en række stiforbindelser, observationsskjul, genplacering af Aarø-stenen samt en renovering af pumpestationen. Naturstyrelsen har afsat begrænsede midler til rekreative tiltag og det anbefales derfor, at Haderslev Kommune supplerer indsatsen økonomisk, eventuelt med opbakning af fondsmidler.

Aktør primær: Naturstyrelsen

Aktør sekundær: Haderslev Kommune, Fond / Pulje

ETABLERING AF KLIMA-LAVBUNDSPROJEKT

Projektet etableres af Naturstyrelsen i forlængelse af opkøb af påkrævede jorder. Projektet forventes færdigudført i 2026. Klima-lavbundsprojektet er et vigtig element i visionen for Aarø som naturø og bør derfor være et af de første projekter der fokuseres på at realisere.

Aktør primær: Naturstyrelsen, lokale jordejere i området

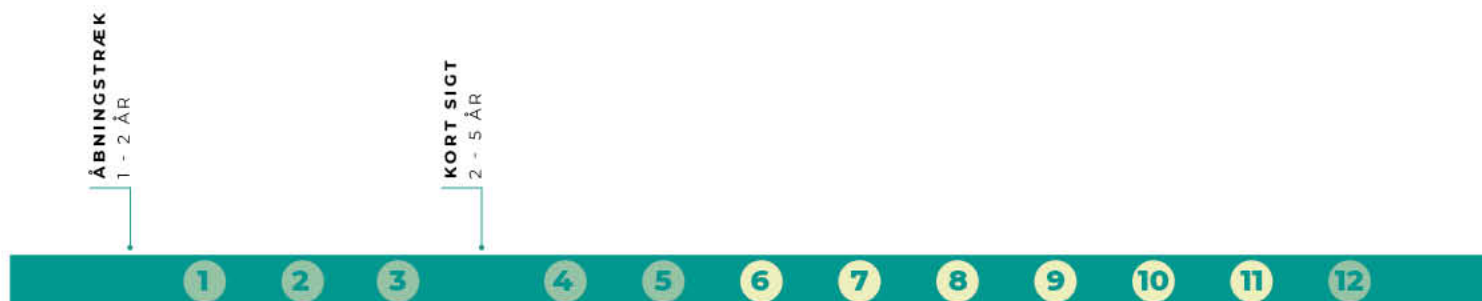
Aktør sekundær: -

5 AARØ'S NYE HAVNEHUSE

Det er vigtigt at en opgradering af havnehusene prioriteres i rækkefølgen af anlægsprojekter på Aarø. Dette da de nye havnebygninger samt de funktioner de rummer, sætter tonen for oplevelsen man som besøgende får, når man ankommer til Aarø. Ligeledes vil de nye havnebygninger sætte rammen for et øget og forbedret liv på havnen og give yderligere mulighed for kommercielle udbud af høj kvalitet – noget der vil komme både gæster og øboere til gode.

Aktør primær: Haderslev Kommune

Aktør sekundær: Fond / Pulje

6 NYE STIER OG TANKEPAUSER

For at supplere de forudgående tiltag prioriteres det, at øens stinetsværk skal opgraderes. Dette gælder de foreslåede stier, der ikke ligger i forbindelse med klima-lavbundsprojektet. Dette vil skabe en sammenhængende infrastruktur på øen og derved skabe bedre rekreative muligheder og forbindelser for både turister og beboere. I tillæg til de nye stiforløb etableres 'tankepauserne' i denne fase. I forbindelse med, at de nye stier etableres, indarbejdes også det samlede wayfinding-projekt, der sørger for at skabe overblik.

Aktør primær: Haderslev Kommune

Aktør sekundær: Fond / Pulje

7 UDVIDELSE AF CAMPINGPLADSENS KAPACITET

Som et led i at skabe mere overnatningskapacitet på øen er det væsentligt at inddrage campingpladsen. Det ville være hensigtsmæssigt, hvis campingpladsen kunne udvide deres tilbud med ca. 10 hytter på omkring 40 m² i høj arkitektonisk kvalitet og udført i naturmaterialer. Dette er et tiltag kræver en revidering af campingpladsens campingtilladelse.

Aktør primær: Privat

Aktør sekundær: -

8 NATURSOMMERHUSET

Som tredje trin i at skabe flere overnatningspladser på øen etableres ca. 10 natursommerhuse i området på den sydlige del af øen, som er udlagt til sommerhusområdet. Sommerhusene opføres i størrelser på ca. 45-50 m² og udføres i naturlige materialer.

Aktør primær: Privat

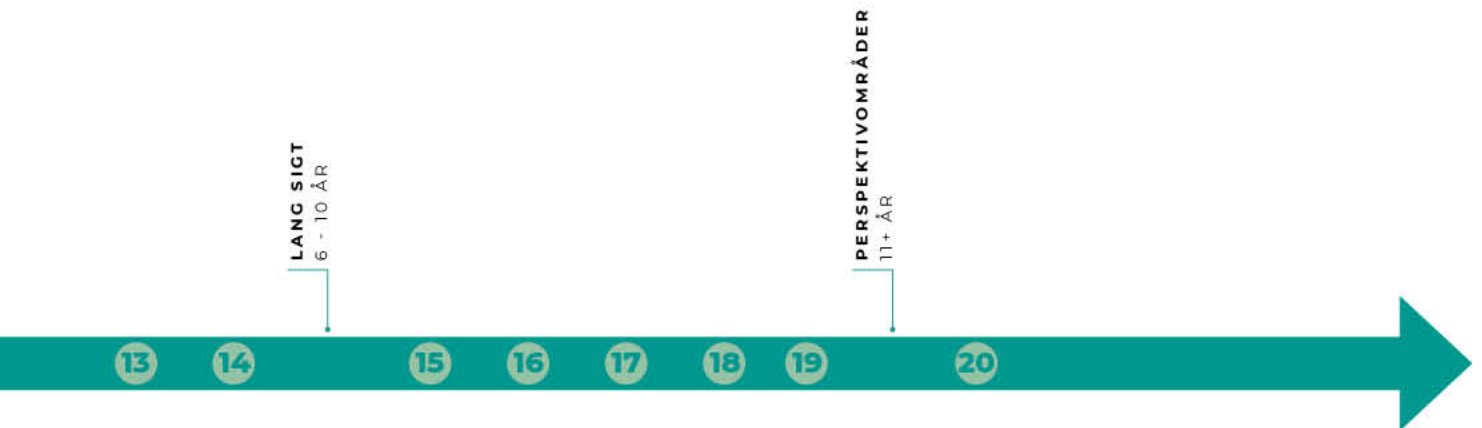
Aktør sekundær: -

Projekter der behandler havnen

Projekter ifm. klima-lavbundsprojektet

Projekter der behandler nye forbindelser og infrastruktur

Projekter der skaber øget overnatningskapacitet

9 ETABLERING AF OVERNATNING PÅ FERIECENTERGRUNDEN

For at skabe en større kapacitet for overnatning på øen vurderes det, at feriecentergrunden skal være det første projekt, der understøtter denne målsætning. Dette da området allerede er lokalplanlagt og derfor vil kræve en mindre planlægningsmæssig indsats. Projektet skal stadig vurderes for virkninger på miljøet (VVM), ligesom der skal foretages en habitatvurdering af området.

Aktør primær: Privat

Aktør sekundær: -

10 NYE PARKERINGSPLADSER I ÅRØSUND

For at kunne iværksætte visionen om, at Aarø skal være en bilfri ø fra et turismeperspektiv, er det væsentligt, at det gøres let for besøgende at vælge bilen fra. Derfor skal der etableres en ny mulighed for parkering i Årøsund, som kan supplere de eksisterende muligheder i højsæsonen. I forlængelse af etableringen af parkeringspladsen foreslås det også, at der generelt arbejdes med at højne incitamentet for at efterlade bilen på fastlandet, herunder kan færgeafgange og priser undersøges.

Aktør primær: Haderslev Kommune

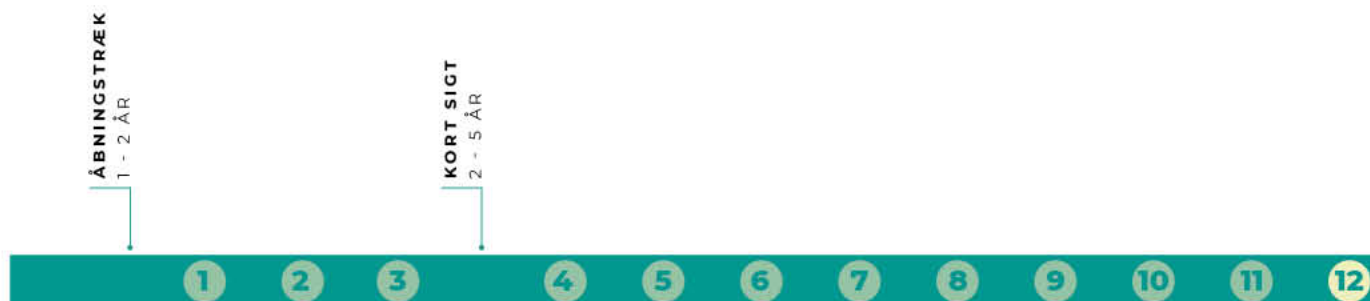
Aktør sekundær: -

11 GREEN MOBILITY PÅ AARØ

For at styrke oplevelsen af Aarø som en bæredygtig naturø samt mindske den turismemæssige belastning på øen i højsæsonen er det væsentligt, at der bliver investeret i bilfri alternativer til at komme rund på øen. Derfor skal mulighederne for at leje både cykler og golfbiler forbedres på Aarø, hvilket vil skabe incitament til at efterlade bilen i Årøsund. Dette tiltag placeres i forbindelse med havneområdet.

Aktør primær: Privat

Aktør sekundær: -

12 NYT LIV I FISKERHUSENE INKL. HØJVANDSSIKRING

For at skabe et bedre modtagerapparat på øen kan en aktivering af de eksisterende fiskerhuse supplere de nye havnehuse. Fiskerhusene er en ressource, der fremover vil kunne rumme andre funktioner, end blot opbevaring. Den kommende planlægning bør give mulighed for, at lokale aktører i en tidsperiode kan drive udsalg fra fiskerhusene, eller at andre nye aktører kan bidrage til et bredere udvalg af funktioner på havnen. I forbindelse med en investering i bygningsmassen bør bygningerne også klimasikres. Dette kan gøres ved en kombination af et dige og en højvandsmur.

Aktør primær: Privat

Aktør sekundær: -

13 NY JOLLEHAVN

For at skabe yderligere kapacitet i lystbådehavnen anbefales der i udviklingsplanen, at der arbejdes videre med en jollehavn, der kan rumme nogle af lokale joller, der i dag ligger i lystbådehavnen. Således vil der skabes mere plads til lystsejlere og samtidigt sikres et mere intimt miljø for de lokale bådejere og fiskere. Det foreslås, at der laves en samlet masterplan for udviklingen af havnen, der også tager hensyn til en eventuel fremtidig udvidelse af lystbådehavnen kapacitet.

Aktør primær: Haderslev Kommune

Aktør sekundær: Fond / Pulje

14 OVERNATNING I EKSISTERENDE BYGNINGSMASSE

Der er et oplagt potentiale i at anvende den eksisterende bygningsmasse på øen, for at skabe tilstrækkelig overnatningskapacitet. Dette potentiale bør dyrkes.

Aktør primær: Privat

Aktør sekundær: Destination Sønderjylland, Haderslev Erhvervsråd

LANG SIGT

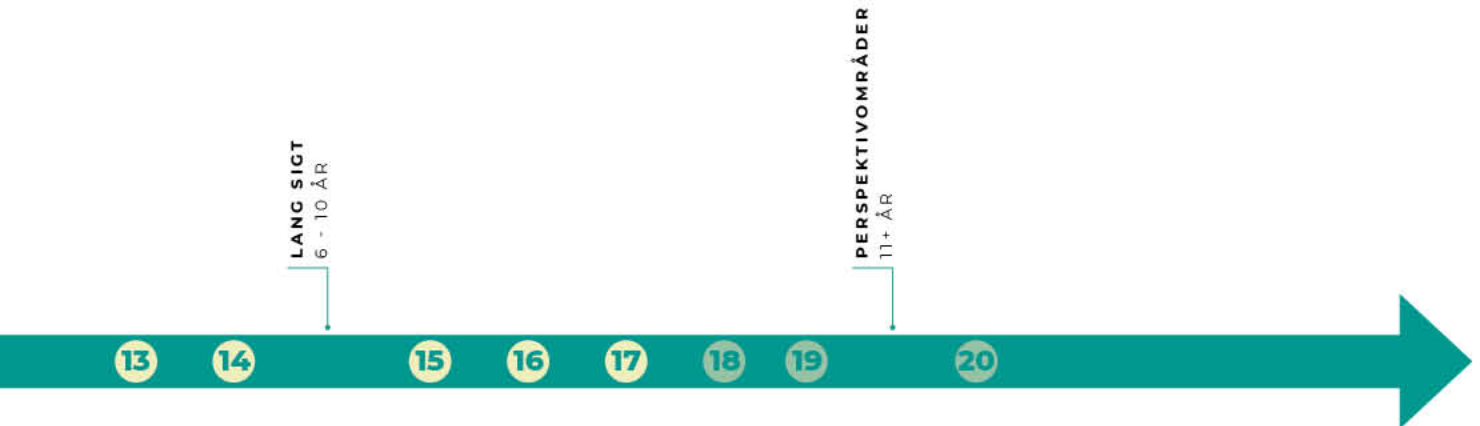
6 - 10 ÅR

Projekter der behandler havnen

Projekter ifm. klima-lavbundsprojektet

Projekter der behandler nye forbindelser og infrastruktur

Projekter der skaber øget overnatningskapacitet

15 ETABLERING AF SHELTERPLADSER IFM. NATURSTYRELSENS SKOV

I forbindelse med, at området omkring klima-lavbundsområdet udvikler sig, etableres en klynge med shelters i nærhed til naturstyrelsens skov. Disse har til formål at tilbyde en alternativ overnatningsform med fokus på, at komme tæt på de nye naturområder. Der etableres en klynge med ca. fem shelters i høj arkitektonisk kvalitet.

Aktør primær: Offentlig eller privat investering

Aktør sekundær: -

16 NYE STIFORBINDELSER PÅ FASTLANDET

Der ligger et stort opland af fritidsområder på fastlandet, der vil kunne drage nytte af bedre og mere rekreative forbindelser til Aarø, herunder Haderslev by, Gammelbro Camping, Vikær Strand Camping, Gåsevig Strand Camping samt en række sommerhusområder.

Aktør primær: Haderslev Kommune

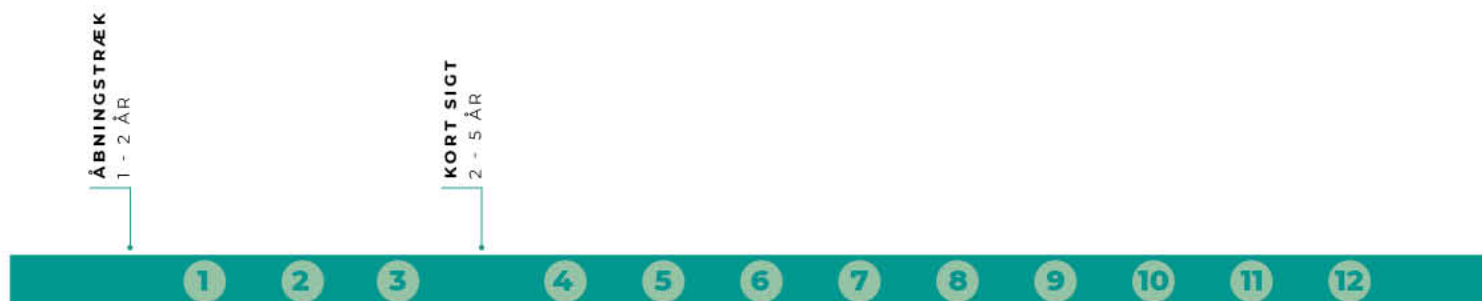
Aktør sekundær: Privat

17 NYT NATURFORMIDLINGSCENTER

For at styrke Aarøs profil som naturø og sørge for, at øen også kan appellere til målgrupper med en faglig interesse i naturudviklingen på øen, vil et center, der kan formidle øens natur lige så vel som facilitere de besøgendes behov være oplagt at etablere.

Aktør primær: Offentlig eller privat investering

Aktør sekundær: Fond / Pulje

18 ETABLERING AF SHELTERPLADSER IFM. FORMIDLINGSCENTER

Ligesom shelterpladserne i nærheden af Naturstyrelsens skov vil disse shelteres tilbyde en unik mulighed for overnatning i nær kontakt med de nye naturområder. Samlet set vil de også bidrage til at øge overnatningskapaciteten på øen. Der etableres to klynger á ca. fem shelters i høj arkitektonisk kvalitet.

Aktør primær: Haderslev Kommune

Aktør sekundær: -

19 ETABLERING AF NATURLEJERSKOLE

For at skabe et bredere udbud af overnatning og tiltrække en bredere målgruppe, etableres en lejrskole/hostel med fokus på natur i den gamle skole på Aarø. Dette vil, understøttet af øens naturprofil, skabe mulighed for, at tiltrække skoleelever og derved udvide øens sæson.

Aktør primær: Privat

Aktør sekundær: -

PERSPEKTIVOMRÅDER

11+ ÅR

20 UDVIDELSE AF KAPACITET OG MILJØ PÅ HAVNEN

På sigt vil en udvidelse kapaciteten i lystbådehavnen skabe værdi og komplettere de resterende tiltag, der fremmer overnatningskapaciteten på øen. Det skal vurderes, om det vil være rentabelt at etablere en udvidelse, da det har en stor økonomisk anlægsudgift.

Aktør primær: Haderslev Kommune

Aktør sekundær: -

INDSATSKATEGORIER I ANLÆGSPROJEKTERNE

Projekter der behandler havnen

Projekter ifm. klima-lavbundsprojektet

Projekter der behandler nye forbindelser og infrastruktur

Projekter der skaber øget overnatningskapacitet

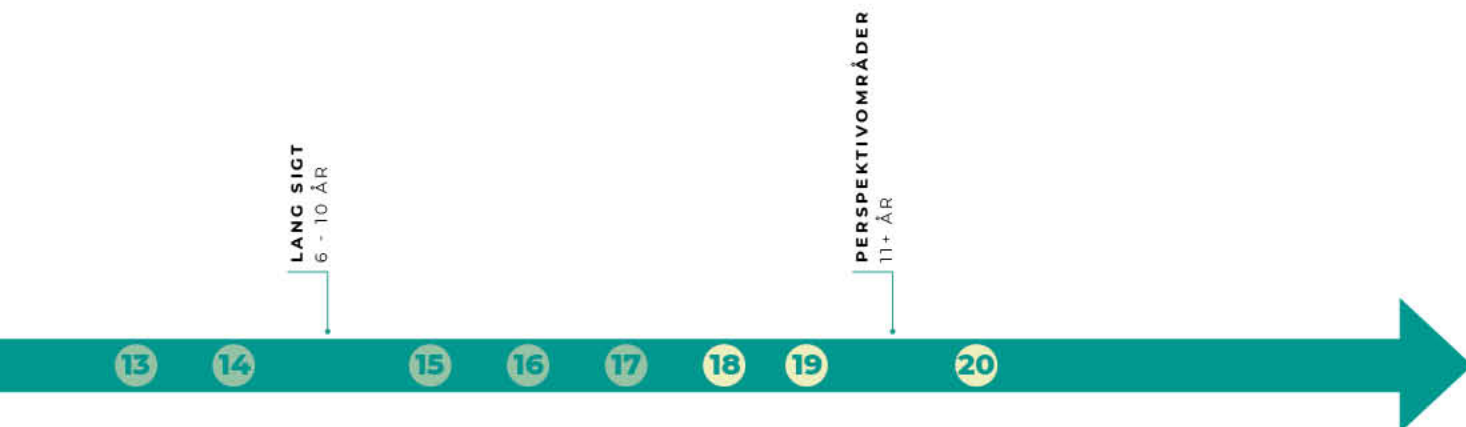

Foto: Haderslev Kommune

“For at **bibeholde momentum** og **bygge ovenpå** den strategisk-fysiske udviklingsplan bør nogle af de tiltag, som foreslås i planen, **igangsættes indenfor en nær fremtid**. Samtidigt er det vigtigt, at der skabes et **godt ejerskab** til og forståelse for planen hos **øens beboere og erhvervsdrivende**, da de i høj grad skal agere løftestang for, at planen kan implementeres.”

RÆKKEFØLGEPLANER DE NÆSTE SKRIDT

For at bibeholde momentum og bygge ovenpå den strategisk-fysiske udviklingsplan bør nogle af de tiltag der foreslås i planen igangsættes indenfor en nær fremtid. Det er vigtigt, at der bliver afsat midler til at arbejde videre med og udvikle de rammer som planen opstiller da mange tiltag vil afføde ændringer i den fysiske planlægning. En proces, der er tidstung, og derfor bør prioriteres.

Åbningstrækkene bør være de anlægsprojekter, der prioriteres højest på den korte bane – fremfor alt, fordi de vil have en væsentlig betydning for både beboere og turister, men også fordi de ikke kræver omfattende indsatser i den fysiske planlægning. Projekternes format egner sig derudover godt som grundlag for en ansøgning om fonds- eller puljemidler.

Udover åbningstrækkene vil det være hensigtsmæssigt, at prioritere at igangsætte de indsatser, der kræver dispensationer og ændringer i den fysiske planlægning - herunder feriecentergrunden og sommerhusområdet. Dette da de er mere tidskrævende og procestunge.

Der skal sikres en vedvarende dialog med Naturstyrelsen for at skabe synergi mellem udviklingen og etableringen af klima-lavbundsprojektet og de tiltag som planen foreslår. Når etableringen af klima-lavbundsprojektet er igangsat skal der rejses midler til at implementere de rekreative tiltag, der understøtter dette. En kontinuerlig opfølgning på status af klima-lavbundsprojektet sikrer også at en eventuel forsinkelse af projektet ikke bremser andre tiltag, der kan igangsættes. De fleste tiltag i udviklingsplanen er ikke afhængige af, at klima-lavbundsprojektet bliver realiseret og kan derfor etableres uafhængig af fremdriften i dette.

Samtidigt er det vigtigt, at der skabes et godt ejerskab til og forståelse for planen hos øens beboere og erhvervsdrivende, da de i høj grad skal agere løftestang for, at planen kan implementeres. Ligeledes bør det også prioriteres at afdække mulighederne for at tiltrække eksterne investorer på øen.

